

DIPLOMADOLGOZAT

Pásztor Márta
Emberi erőforrás tanácsadó, mesterképzés
Levelező tagozat
Szent István Campus

Gödöllő
2023

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Emberi Erőforrás Tanácsadó Szak**

**A SZÜLETÉSI SORREND ÉS A SZÜLŐK HATÁSA
GYERMEKEIK PÁLYAVÁLASZTÁSÁRA**

Belső konzulens:	Dr. Visztenvelt Andrea Egyetemi adjunktus
Készítette:	Pásztor Márta ZBQHW5 Emberi erőforrás tanácsadó, mesterképzés Levelező tagozat
Intézet/Tanszék:	MATE Szent István Campus Gödöllő Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet Humántudományi és Szakképzési Tanszék

**Gödöllő
2023**

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	4
I. SZÜLETÉSI SORREND	5
1.1. Legidősebb gyermeké a vezető szerep	6
1.2. Középső a szendvics gyermek	6
1.3. Legkisebbek a társaságkedvelők	6
1.4. Egykék állandó központi szerep	7
II. TESTVÉRKAPCSOLATOK.....	9
III. PÁLYAVÁLASZTÁS	17
IV. KUTATÁS	21
4.1. Kutatási módszer	21
4.2. Minta bemutatása.....	21
4.3. Kutatás eredményének feldolgozása	24
ÖSSZEGZÉS.....	33
FELHASZNÁLT IRODALOM	34
MELLÉKLET	35
1. számú melléklet.....	35
2. számú melléklet.....	41
FÜGGELÉKEK	42
4. sz. függelék – Hallgatói és konzulensi nyilatkozat.....	42
NYILATKOZAT	43
5. sz. függelék – Tartalmi kivonat	44

BEVEZETÉS

Dolgozatom témája a szülők hatása a gyermekeik pályaválasztására születési sorrendje alapján. Azért választottam ezt a témát, mert a közvetlen környezetemben nagyon sok testvérpár teljesen eltérő végzettséggel, más-más munkát végez. Mindig is érdekelt ez a téma, hogy egy családon belül, hogy lehet ennyire eltérő érdeklődés a testvérek közt. Mióta én is két kisgyermeknek vagyok az édesanyja, akik még csak kis iskolások, mégis nap mint nap szembesülök vele, hogy ők is teljesen eltérő készségekkel, tulajdonságokkal rendelkeznek.

Érdekes számomra, hogy ezeket a dolgokat mennyire tudják befolyásolni a szülők, meddig vannak hatással a gyermekekre, meddig szólhatnak bele a gyermekeik jövőjébe, illetve mikor és hányadik gyermeknek engedik, hogy önálló döntést hozzon, melyet támogatnak és azzal próbálják segíteni csemetéjük döntését, hogy minél több lehetőséget (gondolok itt szakra, szakmára) próbálnak feltárni előtte. A szülő feladata az is, hogy a gyermeknek megfelelő önképe alakuljon ki, tisztába kell lenni saját képességeivel, határaival és ezek mentén terelgetni, hogy milyen út a megfelelő számára.

Az utóbbi években a saját tapasztalataim alapján is az oktatásban erre nem fordítanak kellő időt és figyelmet, ezért nagyon fontos volna a szülői tájékozottság és megfelelő támogatás számukra, hiszen gyermekeik ezirányú támogatása, már kiskoruktól kezdve odafigyelést igényel. Meglátni bennük a tehetséget, megtalálni azokat a tevékenységeket, amelyekben örömeiket lelik, és felismerni, hogy melyek azok a dolgok, melyekben inkább kudarcot élnek át.

Dolgozatom hipotézise a következő:

- Az elsőszülött gyermeknél és az egykéknél a szülők pályaválasztási hatása erősebb, mint a kisebb testvéreknél kis korkülönbség esetén.
- A kisebb testvérek esetében nagyobb arányban jelenik meg önállóság karrier döntéseiket tekintve, mint az elsőszülött testvérük.

I. SZÜLETÉSI SORREND

Nem is gondolnánk mennyire befolyásolja életünket, és milyen korán érkeznek ingerek a külvilágból a születési sorrendre vonatkozóan. Már gyermekkorunkban, tapasztalhatjuk a mesékben a születési sorrend fontosságát, melynek akkor nem tulajdonítunk jelentőséget. Ezeket kielemezve azonban láthatjuk, hogy a mesékben a három testvér közül mindig a legkisebb jár sikerrel, ő éri el a célját, és sok esetben ő tanul az elkövetett hibáiból. (Bálicity. Duráczkyt 2015)

Bálicity és Duráczkyt is foglalkoztatta a téma, mi szerint számos olyan mesével találkozhattunk már, amelyben a legifjabb királyfi idősebb testvéreit megelőzve győzi le a sárkányt, vagy a szegény ember legkisebb fia nyeri el a királylány kezét és kapja meg a fél országot. Ezek a történetek azért öröklődnek generációról generációra, mert jó azt hinni, hogy a nehézségek és az esetleges hátrányok leküzdhetők, néha az is nyerhet, akinek erre látszólag a legkevesebb az esélye. Azonban több kutatás átolvasása után sajnos már kevésbé derűs a kép. Több kutató szerint már az is éppen elég hátrányt jelent, ha valakinek több testvére van, de legkisebb fiúként harcba szállni a királyságért, reménytelen vállalkozás. (Bálicity, Duráczky 2015)

Születési sorrenddel kapcsolatban először Alfred Adler pszichológus 1927-ben végzett kutatásokat. Alfred Adler 1870-ben, közvetlenül Bécs mellett született. Orvosi karrierjét szemészként kezdte; majd Bécs kevésbé tehetős részén általános gyakorlatra váltott. 1907-ben találkozott Sigmund Freuddal, és munkakapcsolatot alakított ki. Freuddal ellentétben Adler úgy vélte, hogy az ember életének társadalmi és közösségi vonatkozásai ugyanolyan fontosak, mint a belső gondolatok és érzelmek. Adler arra a pszichológiai kérdésre kereste a választ, hogy a közösségi tényezők hogyan befolyásolják a személyiséget, kutatása pedig kiterjedt a gyermekek fejlődésére is. Születési sorrend elméletében azt írta le, hogy a családi környezet hogyan alakíthatja a gyermek gondolatait és viselkedését.

Adler a születési sorrend alapján az alábbi 4 kategóriát különbözteti meg: elsőszülött (legidősebb) gyerek, másodszülött (középső) gyerek, legfiatalabb gyerek és egyke. Adler (1994) vizsgálta a testvérkapcsolatokból származó élményeket, fontosnak tartotta, ezért fő kutatásai közé tartozott, hogy a születési sorrend hogyan hat az egyén fejlődésére. Szerinte az, hogy elsőként, másodikként, legkisebbként, középső gyermekként vagy egykeként születik valaki egy családba, az kihatással van személyiségére, képességeire, emberi kapcsolataira, az élethez való hozzáállására. Úgy gondolta, hogy a testvérek közötti rivalizálásnak az alapja az az emberi szükséglet, hogy kisebbségi érzését leküzdje. A testvérek közti versengésnek fontos szerepe

van a differenciálódásában. A születési sorrendből adódó pozíciók következményei fontos szerepet töltenek be az életünkben. (Mózes és Vargha, 2007).

1.1. Legidősebb gyermek a vezető szerep

A kutatásaiból kiderül, hogy a legidősebb gyermek a legtörekvőbb, vezető szerepet képes betölteni, és mivel a kisebb testvéreire figyel, ezért gondoskodóbb, mint a családba később érkező gyerekek. Kevin Leman szerint az elsőszülöttekre továbbá az is igaz, hogy nagyon önfeláldozók, szeretnek másoknak örömet okozni, illetve jellemző, hogy annyira ragaszkodók, különösen a lányok, hogy felnőtt korukban sem költöznek távol a szülői háztól.

1.2. Középső a szendvics gyermek

A másodszülött (középső) gyerek, akit a nagyobb testvér irányít, gyakran érez bizonyítási kényszert, valamint azt figyelték meg náluk, hogy a fejlődési ütemük is gyorsabb. A középső gyerekek általában ambiciózusak, de csak ritkán önzők. Ugyanakkor K. Leman azt is kijelenti, hogy a középső gyermek konfliktuskerülő: zavarja, ha nagyobb és kisebb testvére közt folytonos vita zajlik, próbálja felvenni a békéltető szerepét is. Leman a középső gyermeket úgy értelmezi, hogy szendvics gyermek, számára a másodszülött (mert a családok nagy része három gyermeknél nem vállal többet) és a középső gyermek egy kategóriába kerültek. A középső gyerekekre jellemző, hogy gyakran ő az első, aki messzebbre elköltözik a szülői háztól. Nagyon könnyen barátkozik, ennek az is az oka, hogy nehéz elismerést kivívnia a családjában, mivel a nagyobb testvéréhez túl kicsi, a fiatalabb testvéréhez pedig már túl idős, ezért keres olyan kapcsolatokat, ahol pont megfelelő korban van ahhoz, hogy rá is figyeljenek.

1.3. Legkisebbek a társaságkedvelők

A legfiatalabb gyerek a családban több figyelmet és törődést kap a szülőktől, testvéreitől is, és nagyon motiváltak abban, hogy túltegyenek idősebb testvéreiken. Sokszor nagyon sikeresek és elismertek lesznek később a szakmájukban. A legkisebb gyerekek társaságkedvelők, azonban felelőtlenebbek és könnyelműbbek is idősebb testvéreiknél. Leman úgy vélekedik, a legkisebb gyermekről, hogy már a szülők hagyják boldogulni a gyermeket, - ahogy a könyvében írja, elfogytak a pedagógiai ambíciók a szülőkből, - ezért a nagyobb testvérekről próbálnak viselkedési, tanulási mintát venni. Ezáltal, nem garantált a valós kép kialakulása az életről, ha azt egy gyermek mutatja be számukra, nem pedig egy felnőtt egyén.

1.4. Egykék állandó központi szerep

Az egykék esetében nincs senki, akivel versenyezzenek, így gyakran az apjukban látják a versenytársat. Az egykék a szüleiktől túlféltést és állandó központi szerepet élveznek, és ezeket mástól is elvárják életük során. Az ő esetükben az énközpontúság a jellemző. Gyakran nehezen jönnek ki a társaikkal, sokszor perfekcionista felnőttek válnak belőlük, akik mindenáron el akarják érni a céljukat. (Leaman 2014)

Adler úgy vélekedik az egykékről mint akiknek, *„minden önálló tevékenység nehézséget okoz, és előbb-utóbb hasznavehetetlennek bizonyulnak”* (Alfred Adler: Emberismeret Gyakorlati individuálszichológiája, Budapest Göncöl Kiadó, 1997, 147. old.) azonban Kevin Leman Születési sorsrend könyvében kijelenti, hogy Adler téved, nem jogos ez a bélyeg az egykékre, mivel számos gyermeket tud felhozni példának, aki sikereket ért el élete során több területen, azonban a családban egyedüli csemeteként nőtt fel. Olyan példákat említ mint, Leonardo da Vinci vagy Franklin D. Rooseveltt.

Mindazok mellett, hogy a személyiségvonásainkat is meghatározhatja, hogy valaki első, második vagy sokadik gyermekként érkezünk a családba, hiszen ahol a szülőknek nem jut kellő ideje a gyermekekre, olyankor a testvérkapcsolatok szerepe még jobban felértékelődik.

Fontos szót ejteni a mozaikcsaládokról is, ahol valamivel nehezebb megfigyelni a születési sorrend hatását az újonnan létrejött családban. A szakirodalmat értelmezve az derült ki, hogy a gyerekek hiába kerülnek új sorrendbe, a szerepük nem változik az eredeti születési sorrendhez képest. Ezt a szülőknek el kell fogadni, és eszerint kell az új családban megfelelő harmóniát kialakítani. (Leaman 2014)

K. Leman könyvében kifejtette, hogy létezik funkcionális születési sorrend is, ez esetben, ha a családba született testvérek egyműiek, de tételezzük fel, hogy a harmadik gyermek eltérő nemű, felveheti funkcionálisan az elsőszülött szerepét, hiába utolsóként érkezik a családba. Az is kiderül az irodalomból, hogy a születési sorrend befolyásolja a párválasztásunkat is, minden bizonnyal ez nem szándékos, de kutatások szerint ugyan olyan párt választunk, aki megegyezik azzal, ahogyan a másik fél érkezett a saját családjukba.

Freud inkább az idősebb testvér fiatalabbak felé megnyilvánuló érzéseire összpontosít. A gyerek, aki a testvér születésével háttérbe szorul, és akinek ez az első alkalom, hogy majdnem bekövetkezik a leválás az anyáról, nem tudja könnyen megbocsátani az anyjának, hogy megoszlik a figyelmük közt és kisebb tervére között (2006).

Freud továbbá foglalkozik azzal is, miként változnak ezek az érzések, és milyen hatással vannak a későbbi kapcsolatokra. Mivel megfigyeléseinek jelentős része klinikai helyzetből származik, így nem meglepő, hogy a testvérek szerepét illetően a neurózis kialakulására fókuszált. Freud felfedezései a korai testvérféltékenység kapcsán arra sarkallták, hogy alapos kutatásban vizsgálja az idősebb gyerek dühének és neheztelésének intenzitását.

A tanulmányok egy része azt mutatja, hogy az észlelt szülői kivételezés függ a gyerekek születési sorrendjétől (Hertwig és mtsai, 2002). Sulloway (2001) szerint a különböző szülői energiabefektetések különböző viselkedésmódokhoz vezetnek a gyerekek esetében, akik ezekkel a módszerrel folyamodnak a szülői figyelemért. Harris (1995) nem értett egyet ezzel, szerinte a testvéreknek nincs evolúciós, valós indoka arra, hogy olyan személyiségjellemzőket alakítsanak ki, melyeket a családon belüli és kívüli kapcsolati mintázatok elkülönítéséből fejlesztenek ki.

Kevin Leman a Születési sor(s)rend könyvében megemlíti, hogy több éves kutatása és tanácsadói munkája során három alapvető ténytet állapított meg a családdal kapcsolatban. Első, hogy az ember felnövekedése során a családnál semmi sincs nagyobb hatással. Természetesen az iskolában, táborokban is sok időt eltöltünk, de mindez semmittevő ahhoz képest, amit otthonról tanulunk és amilyen hatással a szüleink vannak ránk. Születésünktől kezdve ismerjük szüleinket és testvéreinket, ha van, így ők már az életünk kezdeti éveiben kitörölhetetlen nyomot hagyhatnak bennünk és formálhatják személyiségünket.

Kevin Leman észrevétele szerint ez a hatás, bármennyire is távol kerülünk a családuktól, nem fog megkopni, egy örök lenyomatot hagy bennünk. Második megállapítása, hogy életünk során a legbensőségesebb kapcsolat a családtagjainkkal tud kialakulni. Azon család tagjaihoz tud bensőséges kapcsolat fűzni, amelyben mi magunk felnőtünk és amelyet mi magunk alapítottunk a házastársunkkal. Azonban ezen kettő közül is az emberekre az a család van nagyobb hatással, amelyben felnőt, hiszen, ha összehasonlítjuk, hogy hány éve ismerjük a házastársunkat és szüleinket vagy testvérünket, akkor természetesen az utóbbiak azok, akik az egész életünket végig kísérik. Ebből adódóan Kevin Leman könyvében azt állapította meg, hogy a testvéreinkhez, illetve a szüleinkhez fűződő szálak erősebbek, mint az a kötelék, amely a házastársunkkal köt össze bennünket.

A család tehát meghatározó része az életünknek és a velük kialakult kapcsolat egyedi és megismételhetetlen. Azonban ezt a kapcsolatot az, hogy hányadik gyermekként születtünk a családba, nagymértékben befolyásolja. Harmadik és egyben utolsó alapvető tény, hogy

kapcsolatunk a szüleinkkel dinamikus, képlékeny és mindennél nagyobb hatással van az életünkre. Mikor új gyermek érkezik a családba, olyankor a teljes családi légkör átrendeződik, így az, hogy a szülők miképpen viszonyulnak az új jövevényhez, döntő befolyással van a gyermekük egész életére (Kevin Leman; 2014).

A fenti három megállapítás mind megerősíti hipotézisemet, miszerint a testvérek döntő szerepet játszanak a pálya és iskolaválasztásban. A fenti tények alapján a testvérek befolyásolják személyiségünket, ezáltal a döntéseinket is. Továbbá Kevin Lemann harmadik ténymegállapítása szerint a születési sorrend is befolyásolója életünknek, ezáltal a döntéseinknek. Tehát az említettek dolgozatomra vetített összegzése, hogy érdemes a testvérek szerepét tanulmányozni a pályaválasztásra, és ezen belül is, hogy azok milyen mértékben lehetnek befolyásoló hatással, lehetnek-e ugyanolyan mérvadó a testvérek szerepe, mint a szülőké, hiszen Leman megállapítása szerint a testvérek befolyása az egyénre kimagaslóan hat.

II. TESTVÉRKAPCSOLATOK

Elődjeink is megértették, hogy nem fognak örökké élni, így világossá vált számukra, hogy gyermekeiknél a testvérkapcsolatot kell erősíteni, ezért igyekeztek megértetni velük azt a tényt, hogy mekkora biztonságot, támaszt nyújt egy testvér, ha szülők már nem lesznek. Hiszen tapasztalatból tudták, hogy nekik is mekkora támasz volt egy testvér a szülők elvesztése esetén, esetleg mekkora segítség lett volna egy testvér, aki segít feldolgozni a hatalmas fájdalmat.

Életünk leghosszabb kapcsolata, mely születésünktől halálunkig tart a testvérkapcsolat. Ez a kapcsolat a legdinamikusabb is, folyamatosan változik, alakul életünk során, azonban ezt a hosszú kapcsolatot nem közvetlen egymás mellett éljük le. Több időt töltünk a testvérünkkel, mint a szüleinkkel, korábban ismerjük, mint a párunkat. Senki nem fog jobban kiismerni bennünket, mint a saját testvérünk, akinek hiába is próbálnánk más képet mutatni, ismeri az összes jó és rossz tulajdonságunkat is. Befolyásolja a kapcsolatunkat, hogy hányadik gyermekként születtünk a családba, illetve mekkora a korkülönbség a testvérek közt, illetve milyen neműek.

A kisebbek sok mindent tanulnak a nagyoktól, még ha ez nem is irányított tanítás, csak figyelik, mit, hogyan csinál az idősebb testvére, a nagyobb pedig védelmezi, óvja a kisebb testvérét, ezáltal kötelességtudat alakul ki benne. Felnőttként is befolyással van ránk, elősegíti, vagy éppen gátolja a kapcsolatok kialakítását a kortársakkal, később a párunkkal, munkatársainkkal. Megtanítanak arra, hogyan osszuk meg dolgokat a környezetünkkel pl. figyelmet, elismerést, szeretetet, sőt tárgyakat és tereket is.

A nyolcvanas években a kutatók úgy magyarázták a testvér szó jelentését, mint versengés és rivalizálás szinonimája, és kizárólag csak a szülők vannak hatással a személyiségfejlődésükre. Mára már bizonyított, hogy a testvérek kapcsolata az emlékek tárháza, tele szép, vicces és fájdalmas történetekkel. Polim és Daniels 1987-es cikkében írta arról, hogy egy családból származó testvérekre jellemzőbb, hogy különböznek, pedig ugyanazok a környezeti hatások érik őket, majd később Polmin azt a megállapítást tette, hogy azok a testvérek, akik korán elkerültek egymás mellől válás, vagy másik iskolába kerülés miatt, azoknak jobban hasonlított egymásra az ízlésük az érdeklődésük, mint azoké, akik közös háztartásban nőttek fel.

A serdülőkor beköszöntével, mikor elkezdődik az önállóvá válás a testvérkapcsolatok, - különösen kis korkülönbség esetén - megromlanak, gyakorivá válnak a konfliktusok. A veszekedések különösen a megkülönböztetésre irányulnak, hogy a szülők kinek mit engednek meg, és ki kap több-kevesebb feladatot. A nagyobb korkülönbség eleve megnehezíti a szoros kapcsolatot a testvérek közt, mivel nincs közös élettörténetük, kevés a közös élményük, nem volt szükségük egymásra, nem azonosak a barátaik, sőt a saját szüleiket sem azonos tulajdonságokkal ismerik meg, hiszen ahogy korosodnak ők is megváltoznak, és másképp viselkednek velük, más életszakaszukban nőnek fel mellettük.

Brenda Volling és Jay Belsky amerikai pszichológusok kutatásaiból kiderült, hogy a gyermek könnyebben éli meg testvére születését abban az esetben, ha élete első évében biztonságos kötődés alakul ki mind két szülőjével. Nem lesz jellemző a féltékenység, illetve az életkori regresszió jeleit sem produkálja, azaz például szobatiszta marad.

Ugyanakkor a pszichológusok longitudinális kutatása arra is kiterjedt, hogy megfigyeljék milyen viszony alakul ki a testvérek közt, abban az esetben, ha az édesanyához a kötődés labilis volt egy éves korában idősebb gyermek esetén. Az eredmény gyakori konfliktus, illetve nehézkes összetartás, ugyanakkor a kutatásból az is kiderült, hogy az apai szeretet és törődés is befolyással van a jó testvéri kapcsolatra. Tehát a szülőktől függ a testvérek kapcsolata, miként alakul.

L. Stipkovits Erika Ölelni és öltre menni könyvében írta, hogy a család működése határozza meg azt, hogy a testvérkapcsolat jó lesz e vagy sem, véleménye szerint teljesen mindegy mekkora házban és milyen luxusban élünk, vagy van e mindenkinek külön szobája, nem számít az sem, hogy milyen autónk van, ez mind nem befolyásolja a testvérek viszonyát. Ami viszont hatással van rá az a vidám szeretetteljes meleg otthon, és szülőként kiegyensúlyozott stabil párkapcsolat, mellyel megfelelő példát mutatunk a gyermekeinknek.

Kutatók úgy vélik, hogy azok között a testvérek közt, ahol négy év vagy kevesebb a korkülönbség sokkal bensőségesebb, barátiabb a kapcsolat, ugyan akkor a versengés is jobban jellemzi a kapcsolatukat, különösen azonos neműek csemeték esetén. A lánytestvérekre különösen jellemző a jobb, összetartóbb viszony, mint a fiútestvérekre. Figyelembe kell venni azt is, hogy az idősebb testvérnek mennyire fejlettek a szociális képességei, illetve az érzelmi intelligenciája, ezek a képességek minél fejlettebbek annál jobb a testvérkapcsolat is. A habitusukat is figyelembe véve arra jutottak, hogy aki mélyebben éli meg az érzéseit, az a testvéreivel megélt érzelmekre is hevesebben reagál.

Abban az esetben, ha az idősebb testvér 7-8 évvel idősebb, nem alakul ki olyan bensőséges viszony, mint ahol csak 5-6 év a korkülönbség, szakemberek úgy ítélik meg, hogy 6-7 évnél húzódik az a határ, ahol valóban klasszikus értelemben testvérek a testvérek. Az életben ért kríziseken változásokon a testvérek átsegítik egymást, ugyanakkor okozhatnak egymásnak traumát is.

L.Stipkovits Erika könyvében úgy fogalmaz, hogy a kötődés olyan, mint a háló, minősége nem csak a szüleinkkel, hanem a testvéreinkkel való kapcsolatot is befolyásolja, továbbá azt is, hogy családon belül a testvérek és szülők viszonya, hogyan kapcsolódik össze. A háló alapjainak megfelelő erősség kell, hogy a család teljesítse a nevelés, védelem, támogatás feladatát.

Mint már írtam korábban a testvérekkel töltjük el a legtöbb időt, részesei a legkorábbi emlékeinknek, ezek akkor tudatosulnak bennünk, ha elveszítjük szüleinket, illetve a testvér elvesztése, ami legjobban figyelmeztet saját halandóságunkra is.

Stephen Bank és Michael Kahn amerikai pszichoanalitikus szerzők szerint a testvérkapcsolati minták 8 fő azonosulási folyamattal jellemezhetők melyek a teljes azonosságtól az egészséges és kóros különbözőségig húzódnak. Ezek a minták akaratunk ellenére alakulnak ki, van amelyik változik, de olyan is van közte, amely elkísér életünk végéig. Azonban L. Stipkovits Erika öt alapvető kategóriába sorolta a testvérkapcsolatokat.

A testvérkapcsolati minták a következők lehetnek:

- Két Tojás: senki nem önmaga, egyforma testvérek.
- Bálvány: az egyik testvér isteníti a másikat.
- Tesófüggők: ez kétféle is lehet pozitív, ahol lojálisak és segítőkészek egymással, illetve lehet negatív, ebben az esetben ellenségesek, és mindenért a másikat hibáztatják.
- Főgonosz: az egyik testvér megtagadja a másikat, nem is vesz tudomást a létezéséről.

- Győztesek: egymástól függetlenek, önálló akarattal és célokkal rendelkeznek, nincs alá-főlé rendelt viszony.

Természetesen a legideálisabb testvércapcsolat a „Győztesek”, hiszen ebben a mintában a testvérek függetlenek, tisztelik a másikat, a közös gyökereket. Kibontakoznak, és meg merik mutatni saját énjüket. Ezt a kapcsolatot a szülőknek köszönhetik leginkább, mert ők segítették megismerni saját gyermekük erősségeit és gyengeségeit, anélkül, hogy a másik testvérral példálózta volna.

A testvér és kortárs csoportok közti összefüggést több kutató is vizsgálta, megállapításuk szerint két elméleti modell létezik, melyek az átviteli modell és a kompenzációs modell. Az átviteli modell szerint, akinek jó a testvércapcsolata, annak ideálisak a kortárs kapcsolatai is, azaz ezek tükörképei egymásnak. A kompenzációs modell szerint pedig, aki a kortársaitól elutasítást kap, az a testvércapcsolatba menekül, akivel viszont kortársai elfogadók, megértők, abban az esetben a testvérét gyakran elhanyagolja, mellőzi vele az állandó kapcsolatteremtést. Ezt az elméletet Lockwood és munkatársai is vizsgálták, és a saját kutatásuk során találtak mindkét elméletre megerősítő bizonyítékot, és azt állapították meg, hogy a megfelelő időszak a testvércapcsolat elmélyülésére amikor még csak a testvérről van kapcsolat, és a kortársak még nem lépnek be az életébe. Ugyanakkor, ha a kezdeti időszakban a testvércapcsolat negatív, a gyermek nem kap megfelelő alapot ahhoz, hogy a későbbiekben megfelelően tudja kezelni a kortárs kapcsolatok során is a konfliktusait.

Abban az esetben, ha a szülő ellenséges viselkedést mutat, ez befolyásolhatja a testvérek közötti kapcsolatot is, megjelenhet a féltékenységek és az ellenséges reakciók a másik irányában. Ez későbbiekben a pályaválasztásukra is hatással lehet, mert az ellenséges szülőtől nem szívesen kér és fogad el a gyermek tanácsot, ugyanakkor a testvéreire sem számíthat a rivalizálás miatt.

Az erős testvércapcsolat kialakuláshoz, legyen az jó vagy rossz, több feltételnek is teljesülnie kell. Szükséges az érzelmi közelség, és ami leginkább meghatározza a testvércapcsolatokat a testvérek közti rendelkezésre állás. Értelemszerűen minél korábban kezdődik a közelség annál stabilabb lesz a testvérek közti kapcsolat, bármilyen életesemény tekintetében. Továbbá fontos feltétel, hogy a testvérek saját egyénisége kialakulhasson, és végül fontos, hogy a jó testvércapcsolat ne szülői nyomás hatására alakuljon ki, sokkal inkább a pozitív, meleg családi légkört biztosító szülői minta hatására legyen erős szerető kapcsolat köztük.

Szülökként bele kell törődnünk, hogy akarattal nem tudjuk befolyásolni a gyerekek közti kapcsolat kialakulását, továbbá, azt is el kell fogadnunk, hogy a testvérek közt természetes időközönként, a veszekedés, rivalizálás, féltékenység. Ezek a néhai rivalizálások az egészséges testvérkapcsolat velejárói.

A testvérek konfliktuskezelési munkamódjukat meghatározza az édesanyjukkal való kötődés minősége. Ha ez erős, biztonságos szeretetteljes, akkor ez tükröződik a testvérkapcsolatokon is, bizonytalan kötődés esetén viszont a dac és folyamatos konfliktus jellemzi a testvérek kapcsolatát.

A szakirodalom a testvérek közti versengést két típusra bontja. Az egyik típus a felnőtt/szülő által generált, amely tovább bontható nyílt és rejtett formára is. A nyílt esetben, a szülő folyamatosan a testvérek jelenlétében hasonlítgatják egymáshoz a gyermekeket, a rejtett esetben finomabb módon rejtik el a kommunikációba. A másik típus pedig maguk a testvérek által kiváltott rivalizálás, amelynek célja, hogy több figyelmet kapjanak a szülőktől. A szülőknek minden esetben az a vágyuk, hogy gyermekeik szeressék egymást, így olykor már szorongást okoz esetükben, ha gyermekeik verekednek, és bántják egymást. (Badger, J., Reddy, P. 2009).

A születési sorrenddel foglalkozva Alfred Adler neve többször felmerült, akinek nagy szerepe volt abban, hogy az egykékről tévesen kialakult vélemény, miszerint önzők és magányosak. Ez a vélemény évről évre lassan megbukni látszott, de igazán egy 1987-es nagy kutatás cáfolta meg az adleri elképzelést. Polit és Falbo volt, aki észrevette, hogy nincs igazán lényeges különbség az érettség és alkalmazkodás tekintetében egykék és nem egykék közt.

Az egykék és az elsőszülöttek közt nagyon sok hasonlóságot találtak, ami nem meglepő, hiszen az elsőszülöttek is egyedül voltak egy ideig, akárcsak azok, akiknek nem született testvére. A születési sorrendet boncolgatva, kiderült, hogy ha két testvér közt több mint hét év a korkülönbség, akkor a családban funkcionálisan két egyke nő fel, mert az első gyermek személyiségfejlődés tekintetében hosszú ideig egyedül volt.

L. Stipkovits Erika könyvében ír egy kutatásról, melyet tízezer kilenc és tizenkettedik osztály közötti korú amerikai középiskolást vizsgáltak, hogy mennyire elkötelezettek, illetve az egykék jobban teljesítenek-e. A kutatás eredményeként kimutatták, hogy várható végzettség esetében előnyt élveznek az egykék, illetve azok az elsőszülöttek, akiknek nincs sok testvére. Erre a vizsgálatra hagyatkozva megállapíthatjuk, hogy az egykék jobban koncentrálnak a tanulásra, és elszántabbak. A kutatás megerősíti a születési sorrend és az intelligencia közti összefüggés elméletét, miszerint az egykék és azok az elsőszülöttek, akinek kevesebb testvére van magasabb pozícióba helyezkedhetnek el, mint azok, akik több testvér közül később születtek.

A kutatás arra is kiterjedt, hogy megvizsgálták az elsőszülöttek és a később szülöttek intelligenciáját, mely során kiderült, hogy kezdeti években a később szülötteknek magasabb az intelligenciája, ami tizenegy éves koruk körül változik, mert az idősebb testvér elkezdni oktatni a kisebb testvért, és a tanítás jobban fejleszti az oktató szerepben lévő intelligenciáját, mint a tanítványét. Ezt figyelembe véve az egykék hátrányba vannak, így az elsőszülöttek felülmúlhatják őket.

L. Stipkovits Erika azt is megfogalmazza könyvében, hogy minél több gyermek születik a családba, annál kevesebb idő jut a szülőknek a gyermekekre, figyelembe véve az anyagiakat, a közös minőségi időt, a motivációt és a türelmet. Ebből az következik, hogy nem fognak a kisebb gyermekekkel leülni gyakorolni, kikérdezni a leckét, érdeklődés és képesség alapján fejleszteni, így a később született gyermekeknek rosszabbak a kilátásaik végzettség, képzettség tekintetében. Azonban a kisebb testvéreknél az idősebb testvér hajlamos szülőszerepbe kerülni, így mivel nem testvérként tekint rá, ezáltal ő jelenti a kisebbnek a biztonságot.

Számtalan különbség nincs az egykék és azok közt, akik testvérekkel nőnek fel, a személyiségüket sokkal inkább a szülő és a család, valamint az otthon hangulata befolyásolja, ami egykék esetében azért nagyobb teher, mert a szülő figyelme és aggodalma nem oszlik meg. Egyetlen gyermekre rója ezt a terhet, amivel az egyke nem feltétlenül tud gyermekként megbirkózni. Ezért is törekszenek az egykék a tökéletességre, mert meg akar felelni szülei elvárásainak.

A testvérkapcsolatok során fontos szót ejteni az ikrekről is, korábban említettem, hogy a testvéreknél nincs hosszabb kapcsolat az életünkben, ahogy azt L. Stipkovits Erika is írja a könyvében az ikreké természetesen még hosszabb, ők még azt a kilenc hónapot is együtt töltik, ez sokkal erősebb érzelmi kapcsolathoz vezet, ebből adódóan nekik a pozitív kötődés miatt nagyobb nehézséget jelent az önállóság, az egymásról való leválás.

Margaret Mahler magyar származású, majd Amerikában dolgozó analitikus többlépcsős folyamatként fogalmazza meg a személyiség kialakulását. Az ikreknek kezdetben könnyebb dolga van, mikor az édesanyjáról való leválás történik, mert ott van neki köteléknek még a testvére, majd rá vár még egy szorongás, mikor a testvérétől kell érzelmileg elválnia.

A gyermekek egészséges személyiségfejlődéshez fontos, hogy a szülők is gondosan figyeljenek arra, hogy életkorának megfelelő feladatokat adjanak a gyermeküknek testvéreiket tekintve. Mérlegelniük kell, hogy mekkora felelősséggel bírnak el. Amennyiben ez megfelelő mértékű, optimálisan fejlődik az önbecsülése és az empátiája is, mert örömmel tölti el, hogy a családi munkamegosztásban a rá bízott feladatot el tudta végezni, amiért természetesen a dicséretet és biztatást is megkapja a szülőktől.

A testvérkapcsolatokhoz hozzátartozik az is amikor nem egy családban született gyermekek válnak testvére, mert a szülők válás után új párt választanak, akinek szintén van gyermeke. Ezt a témát több mese is boncolgatja, mikor a király mostohát visz a házhoz, Hamupipőke estében mikor a mostoha mellé kapott két testvért is. Ezt nevezzük mozaikcsaládnak. Mozaik család mindig is volt, mindig voltak válások és újra házasodások. Ebben az esetben egyáltalán, vagy csak részben vannak vérszerinti kapcsolatok a testvérekkel. A mostohatestvérről, nincs közös múlt, nincsenek közös gyerekkori emlékek, eltérő nevelést és szülői példát tapasztalhattak meg. Gyerekkorban mindenkit ér lelki sérülés kivétel nélkül, melyek kihatnak a testvéri kapcsolatokra, azonban fontos a megbocsátás, és ott fejlődünk, ahol megsérültünk, és testvéreinket minden jó és rossz tulajdonságával elfogadni, és törekedni a példaértékű testvéri kapcsolat megtartására.

Barlay Mónika Laura és Péley Bernadette adaptálta a testvérkapcsolati kérdőívet, melyre Magyarországon előtte nem volt példa. Disszertációjukban kifejtik, hogy a megfelelő fejlődéshez nem létszükséglet, hogy megtapasztaljuk milyen a testvéri lét, melyet az emberek egy része nem is tapasztal meg soha. Azonban akinek megadatik, hogy testvére van, egy életre elkíséri és szerepet játszik az egyén személyiségfejlődésben továbbá a pszicho szociális készségek elsajátításában (Testvérkapcsolati kérdőív, Noller, 2005).

Bank és Kahn (1997) is úgy vélte a testvérkapcsolat az egyik legtartósabb családi kötelék. Különleges viszony, mert egyaránt jellemzi a szeretetet, mint a viszály és a konfliktus, továbbá olyan mechanizmusokat indítanak be, melyek csak akkor aktivizálódnak, ha van testvérünk.

A gyermekben nagyobb biztonságérzet alakul ki, ha van testvére, amit a biztonságos kötődési kapcsolatnak köszönhetünk, mely csecsemő kor óta a közösen átélt élményekből tevődik össze, amiben a testvéreknek meghatározó szerepük van.

Ugyanakkor Dunn és Kendrick (1982) úgy véli, hogy a testvérek egymás fő konkurensei, melyben a harcok azért zajlanak, hogy megszerezzék a szülők figyelmét. Azonban arra is figyeltek, hogy a kisebb testvér születésekor az idősebb testvér regrediálódik egy korábbi fejlődési fázisra.

Patterson (1984) szerint a gyermekek leutánozzák a negatív kapcsolatokat is, melyben a felek ellenségesek, agresszívak és sértegetik egymást, ezt képesek alkalmazni a testvérükkel szemben is, és ha erre pozitív visszajelzést kap a másik féltől, és eléri vele a célját, a későbbiekben is alkalmazni fogja, amitől a testvérkapcsolat ellenségessé válik tele agresszióval és viszályal. A szakirodalom szerint három kapcsolati típus különböztetünk meg: a melegség/közelség, a konfliktus, továbbá a megkülönböztető bánásmód/szülői részrehajlás/elfogultság (Furman és Buhrmester, 1985).

A közelség kapcsolat pozitív oldala, továbbá ide sorolható a meghittség, ragaszkodás, támogatás és ehhez hasonló jellegzetességek. A konfliktus a kapcsolat negatív aspektusai közé sorolható, illetve ehhez tartozhat a veszekedés, civakodás, verekedés, agresszió, rosszindulat, negativitás és uralkodás. (Sanders, 2004).

A gyermekek a megkülönböztető bánásmóddal/ részrehajlással/ elfogultsággal a szülei viselkedése révén találkozhatnak, azáltal, hogy miként viszonyulnak saját maga és testvére személyéhez, illetve, hogy tapasztal-e elfogultságot valamelyikük irányába. (Lindhout, Boer, Markus, Hoogendijk, Maingay és Borst, 2003; Boer, Westenberg, McHale, Updegraff és Stocker, 1997) Stocker (1994) véleménye szerint a közelség, melegség a testvércapcsolatokban hatással van a jobb önértékelésre, illetve eredményezhet kevesebb életviteli problémát és ritkábban fordul elő az elmagányosodás érzése.

A békés, meghitt testvércapcsolatot több hasonlóság és melegség jellemzi, ezáltal kevesebb internalizáló és externalizáló problémát eredményez (Noller, 2005; Kim és mtsai, 2007). Továbbá, az is kiderül, hogy a támogató testvércapcsolat esetén kevesebb a depressziós tünet (Gass, Jenkins és Dunn, 2007). A gyakori konfliktus, és meghitt testvércapcsolat hiánya esetén, pedig összefüggést találtak a kamaszkori externalizáló magatartással, és a depresszióval (Stocker és mtsai, 2002).

Ezek tudatában Barlay Mónika Laura és Péley Bernadette arra számított, hogy a melegség/közelség negatív, a konfliktus pedig pozitív kapcsolatban áll az internalizáló és externalizáló magatartással, melyet tovább árnyal a szülői részrehajlás kérdése. Barlay Mónika Laura és Péley Bernadette a testvércapcsolatok sokféleségét öt típusba sorolta. Így különítették el egymástól kiegyensúlyozott, idillikus, konfliktusos, érzelemgazdag és távolságtartó testvérvizonyokat.

„Testvérkapcsolati típusok és fontosabb jellemzőik

KLASZTERNÉV	JELLEMZŐK
1. KIEGYENSÚLYOZOTT	Mind a Közelség, mind a Konfliktus dimenziók értékei átlagos szinten vannak.
2. IDILLIKUS	A kapcsolat fő jellemzője a közelség, melegség, kimondottan példaképei egymásnak, sok a hasonlóság, és a közösen eltöltött idő, intim, bizalomteli viszony, melyhez kevés vita, veszekedés és versengés társul.
3. KONFLIKTUSOS	Ellenséges, konfliktusos, versengő, rivalizáló a kapcsolat, melyben kevés a bizalom, az intimitás, nincs közös program, nem példaképei egymásnak. Fokozott szülői részrehajlás.
4. ÉRZELEMGAZDAG / FORRÓFEJŰ	Forrófejű, egymást szerető testvérek, akik bíznak egymásban, sok közös programot szerveznek, ugyanakkor sokat veszekednek, vitáznak, akár sértő, bántó módon is.
5. TÁVOLSÁGTARTÓ	Távolságtartó, hideg, közömbös, közönyös a kapcsolat, melyből éppúgy hiányzik a melegség, közelség, mint a versengés, vita, veszekedés. Fokozott szülői részrehajlás.”

(Barlay Mónika Laura és Péley Bernadette: Testvérkapcsolati kérdőív hazai adaptációja 2015 275.old. 12sz. táblázat)

III.PÁLYAVÁLASZTÁS

Az első fontos döntés az életünkben, amit fiatal korunkban önállóan meghozunk a szakma kiválasztása. Ebben az esetben nem hagyatkozhatunk még az élettapasztalatunkra, mert az csak a későbbiekben alakul ki. Mikor e fontos döntést meg kell hoznunk csupán csak az elképzeléseinkre hagyatkozhatunk, amiben megfogalmazzuk milyen jövőképet tudunk elképzelni magunknak. Ez a jövőkép minél tisztább, annál felelősegteljesebben tudunk dönteni a jelenben. (Walsh és Osipow,1988)

„A korai gyermekkorban a pálya még egy eléggé nehezen felfogható absztrakció, ami éppen ezért a serdülőkort megelőzően nem is lehet adekvát az idézett kérdés. Mellékesen megjegyezzük, hogy a különböző pályaválasztási érettséget vizsgáló kutatások a 14 évet megelőző időszakban a tanulóknál csak néhány tucat foglalkozás vagy pálya megnevezését

tudják kimutatni.” (Dr. Szilágyi Klára 2012 A pályaeorientáció szerepe a társadalmi integrációban 19.old)

A pályaválasztás szó arra utal, hogy lehetőség van több pálya közül választani, Kenderfi szerint pályaválasztáskor fontos, hogy a gyermek rendelkezzen elegendő információval, legyen némi elképzelése az adott szakmáról, amit végezni szeretne, ehhez szükséges az iskola, illetve a szülők által biztosított valós információ, mert ennek hiányában, ahogy Kenderfi fogalmaz ad hoc jelleggel, kényszerből történik az iskola kiválasztása. A 90-es évektől elterjedtebb lett a pályaeorientáció szó használata, amely kihangsúlyozza az életpálya tervezés fontosságát. (Szilágyi 2012)

A fiatal gyermek karrierfejlődésére hatással van a család azon belül is különösen a szülők (Whiston és Keller, 2007). Ebben az esetben fontos, hogy szülő és gyermek közt milyen a kommunikáció, mekkora az egyetértés a karriercél esetében, egyértelmű, hogy a karrierfejlődés szempontjából szerencsésebb az egyetértés, mert ha a cél nem azonos a szülőkével az a karrierfejlődésre is negatív hatással lesz (Kissné és Mogyorósy-Révész, 2017).

A pályaválasztás és a vele járó döntés meglehetősen összetett folyamat. Mindenkinek érdeke, hogy megfelelő irányba induljon el a fiatal, a megfelelő döntést hozza meg, mert ellenkező esetben jelentős motivációs kárt okoz magának, mint egyénnek, a társadalomban pedig gazdasági kár is keletkezik. Azért, hogy a döntés ne csak a szülőkre és a gyermekre háruljon, lehetőség van felkeresni olyan intézményeket, ahol segítséget nyújtanak a pályaválasztási tanácsadók. Itt nem csak szakmákat ismertetnek, hanem kérdőívek segítségével segítenek szűkíteni az érdeklődés és képességek figyelembevételével. Ezzel kiküszöbölhetőek a rossz döntés, a téves karriertervezés.

A pályaválasztást több család számára nehézséget okoz. Azonban a döntésben nagy szerepe van a testvéreknek, szülőknek, rokonoknak, a szűk környezetnek, hogy milyen példát lát a gyermek (Csákó 1998). A család anyagi helyzete is komoly korlátot szabhat a karriertervezésnek. A szülők tekintetében a gimnáziumot azért javasolják gyermekének, hogy időt nyerjenek a döntés meghozatalával. Természetesen ez alól kivételek azok a szülők, akik tudják milyen irányba terelgessék a gyermeket és elszántan diplomát várnak csemetéjüktől. Vizsgálatok kimutatták, hogy soha nem volt olyan kimagasló szülői szemlélet miszerint erős kapcsolat van a tanulmányi eredmény és az eséllyel megpályázható középiskolák között. Földes (2000) szerint ma olyan változó világot élünk, ahol a tudásunk birtoklásával már nem érezhetjük magunkat biztonságba, tehát amit egyszer megtanultunk nem biztos, hogy a későbbiekben is alkalmazhatjuk. Mára már teljesen más számít jó munkaerőnek, míg korábban

az volt elfogadott, hogy valaki egy munkahelyen töltötte le a teljes szolgálati idejét, most a legtöbb munkahelyen elvárt a folyamatos képzések és állandó tudás megújítás.

Szükséges a rugalmasság, hogy bármilyen élethelyzetbe képesek legyünk váltani, akár munkahelyet, szakmát, de pályát is. Földes szerint a felsőoktatásban szerzett tudás öt év alatt elévül, ha nem szerez további diplomát, nem fejleszti magát tíz év múlva 20%-kal amortizálódik a tudása. A pályaválasztás bármikor bekövetkezhet az ember életében, legyen az felnőtt vagy fiatal, és minden esetben hatással lesz az életére. (Bandura,1994)

A testvérek a biztonságot és a szeretetet jelentik egymásnak (Cicirelli, 1995). Palladino Schultheiss 2002-ben írt tanulmányából is az derül ki, hogy a testvérkapcsolatok hatással vannak a pályára. A tanulmányban a szociális támasz négy dimenzióját vizsgálta. Ezek az érzelmi támasz, a szociális integráció, az önbecsülési támasz és információs támasz. A tanulmányból kiderült, hogy a támogató testvér mind a négy aspektusra befolyással volt. A többi testvér csak az érzelmi támaszra volt hatással az egyén esetében.

Az érzelmi támaszt úgy értelmezték, hogy kellő bátorítást kapnak és meghit kapcsolat van köztük. A szociális integrációt, mint akivel meg tudják vitatni dolgaikat, és hasonlóak a személyiség jegyeik. Az önbecsülési támasz számukra azt jelentette, a legfontosabb testvértől kapott legnagyobb bizalmat a saját döntését illetően. Végül az információs támaszra úgy tekintett, hogy a legközelebb álló testvérétől kapott releváns információkat a továbbtanulással kapcsolatban.

A résztvevők úgy érezték, hogy a legnagyobb befolyást az idősebb testvér gyakorolta rájuk, azonban azt is kijelentették, hogy ezt nem érzik kölcsönösnek, tehát ők kisebb testvéreként nem befolyásolják nagyobb testvérük pályaválasztását. Az értelmiségi szülők, akik valóban tájékozottak, és fontosnak tartják gyermekeik számára a megfelelő iskola kiválasztását, és figyelembe veszik milyen lehetőséget nyújt az adott iskola, illetve milyen garanciát biztosít a felsőfokú továbbtanulást illetően (Liskó, 1997). Ebben a korban történik a szülőkről való leválás, az önállóság kialakulása, azonban ez nem okoz pályaválasztási bizonytalanságot és az erős szülői kötődés sem párosul nehéz pályaválasztási döntéssel. Bizonyított azonban, hogy a kettő kombinációja jelenti a családi támaszt, ami viszont elősegíti a pályaválasztási folyamatot. A férfiak elköteleződési folyamatának egy része befolyásolja az apjukhoz való kötődés minőségét. Az, aki lazább kapcsolatot ápolt az apjával, ott felfedezhető volt a pályaválasztási bizonytalanság, abban az esetben, ha ez a kapcsolat szorosabb volt, megfontoltabb pályaválasztás tükröződött. Az eredményekből az derült ki, hogy nagyobb hatást gyakorol az apa-fiú kapcsolat esetében a pályaválasztás során, mint az anya-fiú kapcsolat.

Több tanulmány is megerősítette már, hogy a családi származás befolyásolja a pályaválasztást (Gottfredson, 1971; Palladino, és mtsai, 2002; Super, 1957), de azt, hogy a családi dinamika, hogyan hat a döntési folyamatra már kevesebb kutatás foglalkozik vele. Kinnier és munkatársai (1990) a családi hálózat és a pályaválasztási bizonytalanság közti kapcsolatot vizsgálták, ahol kiderült, ugyan minimális az összefüggés, mégis a szülők bevonásával pozitív eredményt tudnak elérni.

LL Olteanu (2019) tanulmányában kifejti, a pályaválasztásnak a jellemzőit, melyek az alábbiak:

- adott az egyén, akinek döntésre kell jutnia
- van egy bizonyos számú alternatíva, melyek közül választhat,
- valamint számos olyan jellemző vagy aspektus, amelyeket a különféle alternatívák értékelése és összevetése alapján mérlegel.

A lehetséges alternatívák, melyek közül választhatunk sokoldalúak. A főiskolákról, szakokról, képzésekről, foglalkozásokról, meglehetősen sok információ áll rendelkezésünkre. Ugyanakkor a nagy szerepet játszik a bizonytalanság a jövőbeni pályaalternatívák jellegével kapcsolatban is.

A család hatása meghatározó a pályaválasztásban, és nem csupán az adott döntés során, hanem a család, mint kontextus, mint érték, a norma, amit képvisel, mellyel lehet azonosulni, vagy elhatárolódni. Nem csupán a pályaválasztásban van szerepe, hanem a későbbiekben, a munkavállalásban is. Whiston és Keller (2004) szerint a pályafejlődésre két családi tényező van hatással. A családi kapcsolatok közelsége-távolsága, illetve a szülők részvétele a gyermek iskolai életébe, hogyan támogatja, illetve milyen elvárások vannak a pályával szemben. A szülők segítsége körütekintése, információszerzése jelentős lehet a pályafejlődés érdekében. (Lindstrom, és mtsai 2007)

Döntéshozatal előtt minden személyt érint a pályaválasztási bizonytalanság mely egy fejlődési sajátosság, miközben a számunkra ideális lehetőséget keressük. A pályaválasztási bizonytalanság kognitív és érzelmi elemeket is magában foglal. A kognitív esetében említhetjük az önismeret hiányát, a környezettel kapcsolatos hiányosságokat, és a pályacél hiányát (Osipow,1999). A középiskoláskori bizonytalanság nem azt jelenti, hogy a későbbiekben ne lenne képes egy teljes életpálya meghatározására. Jellemzően, ahogy halad az időben egyre ritkábban kényszerül pályamódosításra, azonban a középiskolásoknál legtöbb esetben számolnunk kell a pályaválasztási bizonytalansággal.

Tényként kezeljük, hogy a fiatal felnőtt a testvéreitől tanul, tőle vár segítséget, és valid, releváns információkat. Hozzájuk fordulnak tanácsért, véleményért, mivel példaképként tekintenek

rájuk. Ugyanakkor a szülők iskolázottsága és társadalmi helyzete is hatással van a gyermekek pályaválasztására. Minél magasabb a szülő iskolai végzettsége annál valószínűbb, hogy gyermek számára is megfelelő, jó hírű középiskolát választanak. Ezekre a szülőkre jellemző, hogy nem csak a gyermekeik estében, hanem a saját életükben sem hoznak elhamarkodott döntéseket.

A pályaválasztás során találkozhatunk a korai zárás fogalmával. Ebben az esetben a pályaválasztás előtt kimaradt a keresés időszaka, szülői nyomásra, vagy saját tudatos elhatározás mentén folytatja az egyén a tanulmányait. Munkavégzés megkezdése után rövid időn belül jelentkezik a kiégés, amikor ráébred, hogy nem is szívesen foglalkozik azzal, ami kiskora óta az álma volt, vagy csak a szülei nyomására kezdte el azt. (Marica1966)

IV. KUTATÁS

4.1. Kutatási módszer

A bevezetésben olvasottak szerint, kutatásom középpontjában a középiskolás diákok testvéreinek, illetve szüleinek hatása állt a pályaválasztási döntésükre. A vizsgálathoz kérdőíves kutatási módszert végeztem középiskolás diákok közt. Kutatásomhoz szarvasi, tiszaföldvári, kunszentmártoni és szolnoki középiskola tanulóit kértem fel a kérdőívem kitöltésére online és papír alapon.

A kérdőívem (1. számú melléklet) három részből állt össze és 25 kérdést tartalmazott. Az első részben az általános adatokra kérdeztem rá, a minta beazonosítása érdekében. A második részben a testvérkapcsolatokra a harmadik részben pedig a pályaválasztási döntésre kérdeztem rá a hipotézisem bizonyítása érdekében.

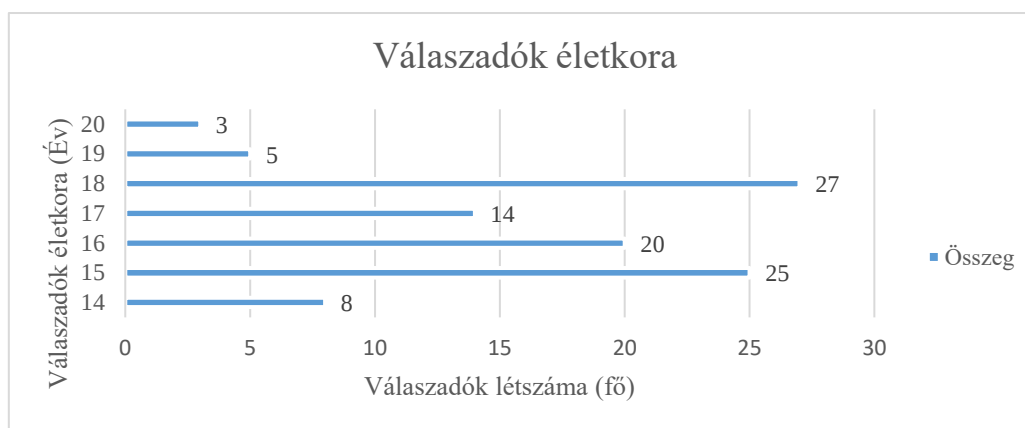
4.2. Minta bemutatása

A kérdőívemet 102 fő töltötte ki, amelyek az 1. táblázatban foglaltak szerint oszlanak meg. Amint az a lenti táblázatban látható nagyobb részt városban (64 fő) és községben (28 fő) élő középiskolai diákok vettek részt a kutatásban.

Állandó lakhely jellege	Férfi	Nő	Végösszeg
Főváros	1	2	3
Község	8	20	28
Megyeszékhely	2	5	7
Város	13	51	64
Végösszeg	24	78	102

1. táblázat: Válaszadók neme és állandó lakhelyük jellege (forrás: saját szerkesztés)

A kérdőív kitöltői között túlnyomó részt 18 éves (27 fő), 16 éves (25 fő) és 16 éves (20 fő) diákok voltak, amelyet a lenti, 1. számú diagram szemléltet.

1. diagram: Válaszadók életkora (forrás: saját szerkesztés)

A válaszadók nagyobb hányada 4 osztályos gimnázium tanulói voltak, összesen 65 fő, illetve szakképzőiskolások, 19 fő. A diákok közül 80 fő, azaz a válaszadók 78 százaléka a jövőben tervezi a továbbtanulást főiskolán vagy egyetemen. Azon kitöltők közül, akik nem szeretnék a jövőben tovább tanulni, az 50 százaléka szakképzőiskolai diákok. ezen adatokat a 2. számú táblázat szemlélteti.

Iskolatípus és továbbtanulási szándék	Igen	Nem	Végösszeg
4 osztályos gimnázium	59	6	65
6 osztályos gimnázium	4		4
Szakképzőiskola	8	11	19
Technikum	9	5	14
Végösszeg	80	22	102

2. táblázat: Válaszadók iskolatípusa és továbbtanulási szándéka (forrás: saját szerkesztés)

A kérdőíven a szülők legmagasabb iskolai végzettségét is vizsgáltam, amely kérdésre adott válaszokat a lenti, 3. és 4. számú táblázat összegzi. A vizsgálatból kiderült, hogy a szülők iskolai végzettsége befolyásolja a gyermekek továbbtanulási hajlandóságát. Abban az esetben, ha a szülőnek a végzettsége alacsonyabb szintű, mint az érettségi a gyermekek nagyobb részt adtak nemleges választ a tovább tanulási szándékra. A továbbtanulni nem vágyók közül az édesanya esetén a 22 főből 18 fő gyermek, az édesapa esetén a 22 főből szintén 18 fő esetén volt a szülők végzettsége az érettségénél alacsonyabb. Meglepő volt számomra, hogy a továbbtanulni vágyók száma nem korrelál a szülők iskolai végzettségével, mivel a szakmunkásképző végzettségű édesanyák és édesapák esetében is, a diákok nagylétszámban jelölték meg (17 fő és 27 fő) az „igen” lehetőséget.

Édesanya legmagasabb végzettség	Igen	Nem	Total
Legfeljebb 8 általános	8	9	17
Szakmunkásképző	17	9	26
Érettségi	22	3	25
Technikum	7		7
Főiskola	16		16
Egyetem	9	1	10
Nem tudom	1		1
Végösszeg	80	22	102

3. táblázat: Édesanya legmagasabb végzettsége és a válaszadók továbbtanulási szándéka (forrás: saját szerkesztés)

Édesapa legmagasabb végzettség	Igen	Nem	Total
Legfeljebb 8 általános	5	6	11
Szakmunkásképző	27	12	39
Érettségi	15	2	17
Technikum	15		15
Főiskola	8	1	9
Egyetem	7		7
Nem tudom	3	1	4
Végösszeg	80	22	102

4. táblázat: Édesapa legmagasabb végzettsége és a válaszadók továbbtanulási szándéka (forrás: saját szerkesztés)

A kutatásom egyik fő szempontja a születési sorrend, amely alapján Alfred Adler 4 kategóriát különböztet meg: elsőszülött (legidősebb) gyerek, másodszülött (középső) gyerek, legfiatalabb gyerek és egyke. Az imént felsorolt kategóriákat használtam én is a kutatásom során (5. számú táblázat), amelyből első ránézésre bizonyosságot nyer Alfred Adler elmélete, miszerint az egyke gyermekek törekvőek, mivel a válaszadók közül 13 fő egyke gyermek volt és ebből 12 fő, azaz a kitöltők 92% rendelkezik továbbtanulási ambícióval.

	Igen	Nem	Végösszeg
Legidősebb gyermek	24	8	32
Középső gyermek	14	4	18
Legfiatalabb gyerek	30	9	39
Egyke vagyok	12	1	13
Végösszeg	80	22	102

5. táblázat: Válaszadók születési sorrendje és továbbtanulási szándékuk (forrás: saját szerkesztés)

A válaszadók közül (6. táblázat) 13 fő egyke, 53 főnek 1 testvére, 26 főnek 2 testvére, 4 főnek 3 testvére, 2 főnek 4 testvére és 4 főnek 5 testvére van. Tehát a válaszadók nagyobb részt 1 vagy 2 testvérrel rendelkeznek, amely számomra ideális volt, hogy a hipotéziseimet vizsgálni tudjam, azaz a testvérek hatását a pályaválasztásban.

	0	1	2	3	4	5	Végösszeg
Legidősebb gyermek	24	6	1		1		32
Középső gyermek	2	8	3	2	3		18
Legfiatalabb gyerek	27	12					39
Egyke vagyok	13						13
Végösszeg	13	53	26	4	2	4	102

6. táblázat: Válaszadók születési sorrendje és testvérük száma (forrás: saját szerkesztés)

Több szakirodalom, köztük Alfred Adler és Kevin Leman is úgy véli, hogy 6-7 év testvérek közötti korkülönbségnél húzódik az a határ, ahol valóban klasszikus értelemben testvérek a testvérek és alakul ki a testvéri viszony. Az imént említettek okán a kérdőívben a diákokhoz

intézett kérdések közt szerepelt, hogy mekkora korkülönbség van közte és testvére közt. Továbbá L. Stipkovits Erika könyvében megfogalmazza, hogy a kisebb testvéreknél az idősebb testvér hajlamos szülőszerepbe kerülni, így mivel nem testvérként tekint rá, ezáltal ő jelenti a kisebbnek a biztonságot. L. Stipkovits Erika feltevése okán tartottam fontosnak, megkérdezni, hogy idősebb, vagy fiatalabb testvére van-e, mert idősebb testvér esetén szülői szerepben hatással lehet a pályaválasztási döntésre. Az eredmény az alábbi, 7. számú táblázatban látható, hogy a kitöltöttek közül 13 fő egyke, így összesen 145 fő testvér esetén tudjuk vizsgálni a hatásukat a pályaválasztásra, akik közül 75 fő idősebb testvér, amely létszám esetén releváns információt kapunk, hogy a kitöltők számára ők, mint idősebb testvér a szülői szerepet betöltik-e a pályaválasztási döntés során.

	Sokkal idősebb (több mint 6 év)	Idősebb (1-6 év)	Fiatalabb (1-6 év)	Sokkal fiatalabb (több mint 6 év)	Nincs testvérem	Végösszeg
Legidősebb gyermek			34	11		45
Középső gyermek	11	14	15	10		50
Legfiatalabb gyerek	11	39				50
Egyke vagyok					13	13
Végösszeg	22	53	49	21	13	158

7. táblázat: Válaszadók születési sorrendje és testvérük közötti korkülönbség (forrás: saját szerkesztés)

4.3. Kutatás eredményének feldolgozása

A fentiek alapján vizsgáltam a testvérek hatását a pályaválasztási döntésre, illetve ezen belül csoportosítottam a testvéreket legmagasabb iskolai végzettségük alapján (8. táblázat). Az eredmények alapján az idősebb testvérek összesen 79 fő, akik közül 59 fő volt hatással a pályaválasztásra, amely igazolja L. Stipkovits Erika feltevését, miszerint az idősebb testvérek szülőiszerepet öltenek és részt vesznek a kisebb testvérük pályaválasztási folyamatában. Az eredményekből még az tükröződik, hogy azon idősebb testvérek voltak hatással a fiatalabb testvérük pályaválasztására, akik legalább szakmunkásképző végzettséggel rendelkeztek. A fiatalabb testvérekről egyértelműen arra az eredményre jutottam, hogy nincs befolyásoló hatásuk a pályaválasztásban, illetve elvéve 6 fő, akik létszáma szignifikánsan alacsonyabb az összes fiatalabb testvér létszámához képest (64 fő).

	Sokkal idősebb (több mint 6 év)	Idősebb (1-6 év)	Fiatalabb (1-6 év)	Sokkal fiatalabb (több mint 6 év)	Nincs testvérem	Total
Befolyásolta a testvéred a pályaválasztásod? - IGEN	17	42	5	1		65
Jelenleg óvodás				1		1
Jelenleg általános iskolás			4			4
Legfeljebb 8 általános	1	1				2
Szakmunkásképző	2	10	1			13
Érettségi	3	18				21
Technikum	1	4				5
Főiskola	3	8				11
Egyetem	6	1				7
Nem tudom	1					1
Befolyásolta a testvéred a pályaválasztásod? - NEM	5	11	44	20		80
Jelenleg óvodás			2	8		10
Jelenleg általános iskolás			20	11		31
Legfeljebb 8 általános		2	17			19
Szakmunkásképző	1	5	4			10
Érettségi	1	3	1	1		6
Technikum	1					1
Egyetem		1				1
Nem tudom	2					2
Nincs testvérem					13	13
Nincs testvérem					13	13
Végösszeg	22	53	49	21	13	158

8. táblázat: Testvérek közötti korkülönbsége, pályaválasztási befolyásuk és legmagasabb iskolai végzettségük szerint (forrás: saját szerkesztés)

A kérdőívben kérdésként szerepelt, hogy a testvér, milyen befolyással volt a pályaválasztásra. A kérdőívben a 9. táblázatban láthatóan 5 lehetőség közül jelölhették meg a testvérek hatását. Az eredmények visszatükrözik a fenti válaszokat, miszerint az idősebb testvérek voltak befolyásoló hatással a pályaválasztásra, 44 fő idősebb testvér segítette az iskolaválasztást és 15 fő idősebb testvér iskolaválasztása miatt választotta a kitöltő ugyanazt az intézményt. A kérdőívben továbbá vizsgáltam a testvérviszonyt is (Baráti, Példaképem, Példaképe vagyok, Semmilyen, és Rossz kapcsolat). Az idősebb és sokkal idősebb testvérek esetén, akik befolyással voltak a pályaválasztásra, összesen 59 fő, baráti vagy példakép viszony lett megjelölve a kitöltő által. A fiatalabb testvérek többsége nem szolt bele a kitöltő választásába, összesen 6 fő fiatalabb testvér volt, akik segítették az iskolaválasztást, akiknek a kitöltő a példaképe vagy baráti a kapcsolatuk.

	Sokkal idősebb (több mint 6 év)	Idősebb (1-6 év)	Fiatalabb (1-6 év)	Sokkal fiatalabb (több mint 6 év)	Nincs testvérem	Végösszeg
Segített az iskolaválasztásban	15	29	5	1		50
Baráti	9	19	1			29
Példaképe vagyok			4	1		5
Példaképem	6	10				16
Az ő iskolaválasztása miatt választottam én is ezt az iskolát	2	13				15
Baráti	1	5				6
Példaképem	1	8				9
Ellenezte a választásom				1		1
Baráti				1		1
Nem szólt bele a választásomba	5	11	44	19		79
Baráti	2	4	22	6		34
Példaképe vagyok			14	12		26
Példaképem			1			1
Rossz a kapcsolatunk		4	4			8
Semmilyen	3	3	3	1		10
Nincs testvérem					13	13
Nincs testvérem					13	13
Végösszeg	22	53	49	21	13	158

9. táblázat: A testvérek pályaválasztási hatása a testvérkapcsolatok és a korkülönbség szerint (forrás: saját szerkesztés)

A testvérek befolyásoló hatásával együtt vizsgáltuk a testvérvizonyokat is a „A testvérpárokra jellemző, hogy sokat törődnek egymással, a ti esetetekben, ezt, hogy jellemeznéd?” kérdéssel. A válaszokból (10. táblázat) tisztán kirajzolódik, hogy azon testvérekkel, akik hatással voltak a pályaválasztásra, nagy mértékben törődnek egymással a válaszadóval. Azban, akik alig törődnek egymással, egyértelműen visszaigazolódt, hogy az ő esetükben nincs hatásuk a pályaválasztásra.

	Igen	Nem	Nincs testvérem	Végösszeg
Alig		23		23
Nem szólt bele a választásomba		23		23
Egyáltalán nem		13		13
Ellenezte a választásom		1		1
Nem szólt bele a választásomba		12		12
Nagy mértékben	65	44		109
Segített az iskolaválasztásban	50			50
Az ő iskolaválasztása miatt választottam én is ezt az iskolát	15			15
Nem szólt bele a választásomba		44		44
Nincs testvérem			13	13
Nincs testvérem			13	13
Végösszeg	65	80	13	158

10. táblázat: Pályaválasztási hatás és testvérviszony (forrás: saját szerkesztés)

Az egyik hipotézisem arra irányult, hogy megvizsgáljam, hogy az elsőszülött gyermeknél és az egykéknél a szülők pályaválasztási hatása erősebb, mint a kisebb testvéreknél, kis korkülönbség esetén. A lenti, 11. táblázatban vizsgáltam, hogy a pályaválasztási döntés meghozatala során a szülők melyik gyermekük esetén voltak nagyobb befolyással, amellyel az előbb említett hipotézisemet szerettem volna igazolni. A táblázatban jól látható, hogy abban az esetben, ha a kitöltő a legidősebb gyermek, közel 50 százalékban vettek részt a döntésben a szülők, ugyanis a 33 főből 15 fő jelölte meg, hogy az ő esetükben volt nagyobb ráhatása a szülőknek a pályaválasztásban. A legfiatalabb gyermek esetében, 38 főből 26 fő esetén, igazolódott a hipotézis, miszerint a szülők az első szülött gyermek pályaválasztási döntésében töltöttek be nagyobb szerepet.

	Legidősebb gyermek	Középső gyermek	Legfiatalabb gyerek	Egyke vagyok	Végösszeg
A fiatalabb testvérem esetében	2	1			3
A fiatalabb testvérem esetében, Az idősebb testvérem esetében		1			1
Az én esetemben	15	1			16
Az én esetemben, A fiatalabb testvérem esetében	1				1
Az idősebb testvérem esetében		6	26		32
Egyforma mértékben	9	5	8		22
Egyikünkönél sem	6	4	4		14
Nincs testvérem				13	13
Végösszeg	33	18	38	13	102

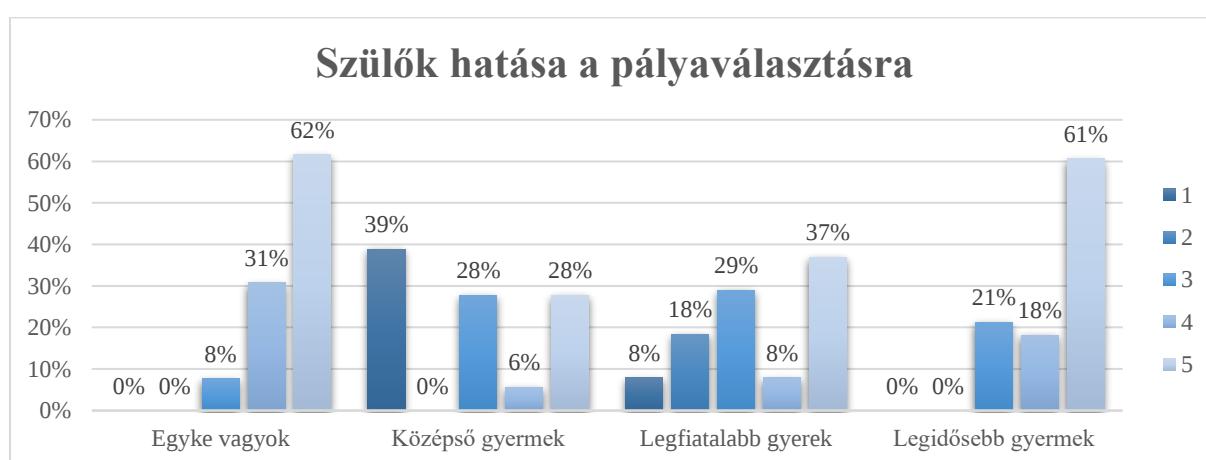
11. táblázat: Születési sorrend és szülők pályaválasztási hatása (forrás: saját szerkesztés)

A fenti hipotézisem bizonyítása érdekében, kérdésként szerepelt, hogy 1-től 5-ig terjedő skálán jelöljék, ahol az 1-es érték az „egyáltalán nem” -et és az 5-ös érték a „teljes mértékben” -t jelentette, hogy mennyire tartják igaznak azt az állítást, miszerint a szülei javaslatára választották az iskolát. A lenti, 12. számú táblázat és 2. számú diagram igazolja az állítást, miszerint az elsőszülött gyermeknél és az egykéknél a szülők pályaválasztási hatása erősebb, mint a kisebb testvéreknél. A táblázatban számszerűsített adatokkal láthatóak, miszerint a legidősebb és egyke gyermekek nagyobb létszámban jelölték meg az 5-ös értéket, azaz a szülei javaslatára választották ezt az iskolát, mint a középső vagy legfiatalabb gyermekek. A diagram ugyanezt az eredményt szemlélteti, ahol az egyke gyermekek 62 százaléka és a legidősebb gyermekek 61 százaléka jelölte a legmagasabb („5”) értéket, azaz, hogy teljes mértékben a szülei javaslata alapján hozták meg az iskolaválasztási döntést. Alfred Adler születési sorrend elméletében is kifejti, hogy a legidősebb és egyke gyermekekre jellemző a megfelelési kényszer

szüleik felé, emiatt lehet esetükben kimagaslóan fontos a szülői vélemény a pályaválasztási döntésükben. A lenti diagram és táblázat egyértelműen igazolja első hipotézisemet és tükrözi vissza Alfred Adler elméletét.

	Legidősebb gyermek	Középső gyermek	Legfiatalabb gyerek	Egyke vagyok	Végösszeg
1		7	3		10
2			7		7
3	7	5	11	1	24
4	6	1	3	4	14
5	20	5	14	8	47
Végösszeg	33	18	38	13	102

12. táblázat: Születési sorrend és szülők pályaválasztási hatása (skála) (fő) (forrás: saját szerkesztés)

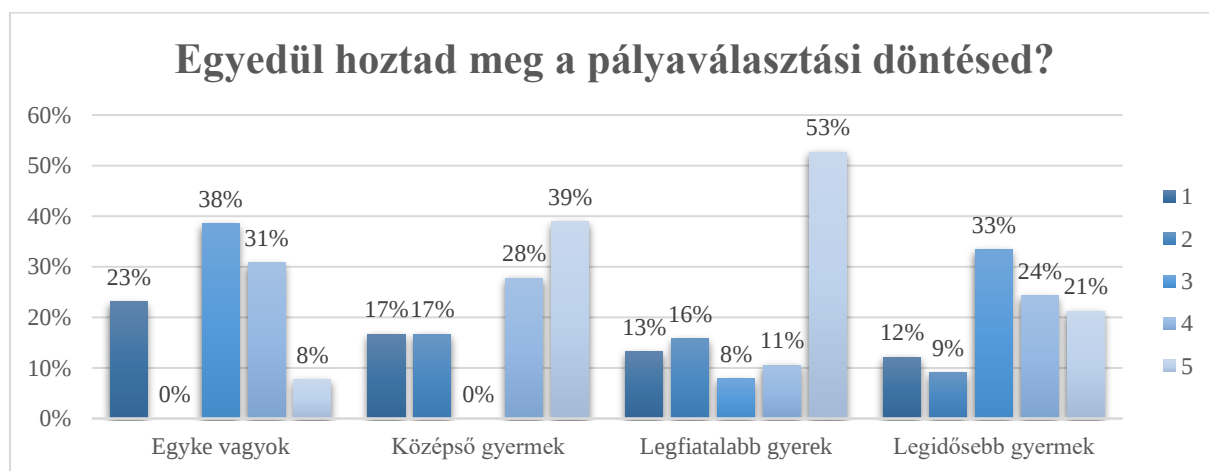
2. diagram: Születési sorrend és szülők pályaválasztási hatása (skála) (%) (forrás: saját szerkesztés)

A vizsgálatom második hipotézise, hogy a kisebb testvérek esetében nagyobb arányban jelenik meg önállóság karrier döntéseiket tekintve, mint az elsőszülött testvérük esetében. A hipotézisem bizonyítása érdekében kérdésként tettem, hogy egyedül hozták-e meg pályaválasztási döntésüket. Az előző kérdésemhez hasonlóan szintén 1-től 5-ig terjedő skálán jelölhették meg válaszukat, ahol az 1-es érték az „egyáltalán nem” -et és az 5-ös érték a „teljes mértékben” -t jelentette. A 13. számú táblázatban első ránézésre kitűnik a legfiatalabb gyermekek esetén, hogy 38 főből 20 fő, azaz a 53 százalékuk, azt jelölte meg, hogy egyedül hozta meg a pályaválasztási döntését. Az egyke gyermekek közül mindössze 1 fő jelölte meg, hogy egyedül hozta meg a döntését. A középső gyermekek esetén a 18 főből közül összesen 13 fő jelölt „4” -es vagy „5” -ös értéket, így ők is magasabb arányban hozták meg önállóan a döntésüket. A legidősebb gyermekek közül legtöbben a 3-as értéket, a 33 főből 11 fő jelölte meg. A 3. számú diagram a válaszadók százalékos megoszlását szemlélteti, amely egyértelműen bizonyítja hipotézisemet, miszerint a kisebb gyermekekre jellemzőbb az önálló döntéshozatal a karrier tervezésükben. Alfred Adler elmélete alapján a legfiatalabb gyermekek

lázadóbbak, így az ő esetükben nem meglepő, hogy az jövőjüket befolyásoló döntéseket, mint például a pályaválasztást önállóan hozzák meg, így a vizsgálatom eredménye teljes mértékben igazodik a születési sorrend elméletéhez.

	Legidősebb gyermek	Középső gyermek	Legfiatalabb gyerek	Egyke vagyok	Végösszeg
1	4	3	5	3	15
2	3	3	6		12
3	11		3	5	19
4	8	5	4	4	21
5	7	7	20	1	35
Végösszeg	33	18	38	13	102

13. táblázat: Válaszadók születési sorrendje és önálló pályaválasztási döntésük (fő) (forrás: saját szerkesztés)

3. diagram: Válaszadók születési sorrendje és önálló pályaválasztási döntésük (%) (forrás: saját szerkesztés)

Továbbá kérdőívemben vizsgáltam a pályaválasztással kapcsolatban a középiskola választási aspektusokat. A diákoknak 10 állításnál kellett megadniuk, hogy egy 1-től 5-ig terjedő skálán milyen mértékben volt befolyással a középiskola választásukra. Az előző kérdésekkel megegyezően az 1-es értékelés jelentette, ha egyáltalán nem igaz a kitöltőre az adott állítás és az 5-ös érték jelentette, ha teljes mértékben. A kapott eredmények átlagát tartalmazza az alábbi, 14. számú táblázat, amelyben látható, hogy a legmagasabb értéket, 3,8-at, az állítás kapta, hogy „Mert a szüleim ezt javasolták”. Ha az értéket megvizsgáljuk a születési sorrend alapján is, akkor láthatjuk, hogy a kitöltők között a legidősebb és az egyke gyermekek válaszai érték el a legmagasabb átlag pontot, amely igazolja azt a hipotézisemet, miszerint az elsőszülött gyermeknél és az egykéknél a szülők pályaválasztási hatása erősebb, mint a kisebb testvéreknél. A második legmagasabb pontot, a „Mert itt azzal foglalkozok, ami érdekel” állítás kapta, illetve csekély értékkel lemaradva tőle a harmadik legmagasabb átlag pontot a „Mert innen könnyebb lesz tovább tanulni” állítás kapta. A második állítás valójában egy fontos szempontot takar, az érdeklődést fogalmazza meg, amelyet alapelv szerűen a diákoknak fontos figyelembe venniük

a pálya, illetve iskolaválasztásuk során. Továbbá amely még érdekes tényként leolvasható a táblázatból, hogy a legfiatalabb testvérek esetében a szülők javaslata és a testvérek javaslata szempont ugyanazt az értéket, 3,5-ös átlagot ért, amely szintén arra enged következtetni, hogy az idősebb testvérek sok esetben szülőszerepet tölt be fiatalabb testvérük életében, ahogy ezt L. Stipkovits Erika könyvében kifejti. Tehát a táblázat alapján az idősebb testvérek szülői szerepe az iskola választási szempontok között is visszaigazolóódik.

Az adott állítás hatása a középiskola választásra (1-től 5-ig skála)	Legidősebb gyermek	Középső gyermek	Legfiatalabb gyermek	Egyke vagyok	Végösszeg
Mert a szüleim ezt javasolták	4,4	2,8	3,5	4,5	3,8
Mert itt azzal foglalkozok, ami érdekel	3,4	3,6	3,5	2,6	3,4
Mert innen könnyebb lesz tovább tanulni	3,5	2,9	3,4	3,1	3,3
Mert ez az iskola közel van	2,9	3,0	3,1	3,5	3,1
Mert innen könnyű lesz elhelyezkedni	2,9	3,1	3,2	2,4	3,0
Mert a tanáraink javasolták	3,0	2,1	2,9	2,5	2,7
Mert testvérem ezt javasolta	1,1	2,5	3,5		2,4
Mert minél hamarabb szakmát akarok szerezni	2,0	2,3	2,4	2,4	2,2
Mert a testvérem is ezt az iskolát választotta	1,1	2,2	3,1		2,2
Mert máshova nem vettek volna fel	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7

14. táblázat: Középiskola választási szempontok (forrás: saját szerkesztés)

A középiskolai választáson túl, vizsgáltam, hogy a továbbtanulási döntésben milyen mértékben töltötték be meghatározó szerepet a táblázatban foglalt egyének. Az kitöltők egy 5 fokú skálán értékelték az egyes szereplők befolyását, amelynél az 1-es érték volt a legkisebb, azaz „egyáltalán nem” volt befolyásuk és az 5-ös érték a „teljes mértékben” ráhatással voltak a továbbtanulási döntésre. Az eredmények alapján (15. táblázat) a továbbtanulási döntésben az összesített átlagot nézve az „Önmagam” lehetőség kapta a legmagasabb átlag értéket. Második és harmadik szereplő az édesanya és az édesapa, amelyet, ha jobban megvizsgálunk, kitűnik, hogy az édesanyák szerepe milyen közeli átlag pontszámot kapott az „önmagam” lehetőséggel. Ha részletesebben, a születési sorrend alapján is megnézzük az eredményeket, akkor láthatjuk, hogy a középső és a legfiatalabb gyermek esetén volt az legmagasabb 4,0 feletti érték az „önmagam” lehetőség. A középső és a legfiatalabb testvér esetén is az oszlopokon belüli eredményeket összehasonlítva számukra a saját, önálló döntésük volt a meghatározó a továbbtanulási döntésnél, míg az egykék és a legidősebb gyermekek esetén az oszlopokat megvizsgálva mindkét csoport esetén az édesanya magasabb pontszámot kapott, mint az önálló döntés. Az előbb említettek alapján a lenti táblázat egymagában igazolja mindkét

hipotézisemet, mivel ebből is kitűnik, hogy a fiatalabb testvérek, önállóbban, saját akaratuk alapján hozzák meg továbbtanulási döntéseiket, míg nagyobb testvérük, illetve az egyke gyermekek esetében a szülőknek való megfelelési kényszer miatt az édesanya befolyása magasabb a továbbtanulási döntésük során.

Továbbtanulási döntésed meghozatalában kik töltene be meghatározó szerepet? (1-től 5-ig skála)	Legidősebb gyermek	Középső gyermek	Legfiatalabb gyerek	Egyke vagyok	Végösszeg
Önmagam	4,0	4,5	4,3	3,8	4,2
Édesanyám	4,2	3,3	3,9	4,0	4,0
Édesapám	3,4	2,7	2,6	3,6	3,0
Barátaim	3,0	2,4	3,2	3,1	3,0
Tanáraim	2,8	2,9	3,0	2,2	2,8
Testvéreim	1,3	2,8	3,9		2,7
Párkapcsolat	1,9	1,7	2,3	1,7	2,0
Egyéb	1,1	1,2	1,1	1,2	1,1

15. táblázat: Továbbtanulási döntésed meghozatalában kik töltene be meghatározó szerepet? (forrás: saját szerkesztés)

A születési sorrendről bemutatott szakirodalmak szerint és a vizsgálatom eredményei alapján a legidősebb és az egyke gyermekek jellemző a szülőknek való erős megfelelési ambíció, így a kérdőívemben rákérdeztem a szülői pálya követésére is. A kitöltők 5 lehetőséget választhattak, amelyet az alábbi, 16. számú táblázat tartalmaz. Amint az jól látható, a kitöltők 50 százaléka, 51 fő, nem szeretné követni a szülők pályáját. A válaszadók közül 22 fő választotta azt a lehetőséget, hogy ő szeretné követni a szülői mintát, amelyek közül 12 fő legidősebb, illetve 6 fő egyke gyermekként van jelen a családban. Az itt adott válaszok szintén megfelelnek Alfred Adler születési sorrend elméletének, miszerint ez a 2 kategória esetén van a legnagyobb esetszámban felnőttkorban a szülői példa követésére.

	Legidősebb gyermek	Középső gyermek	Legfiatalabb gyerek	Egyke vagyok	Végösszeg
Igen, a testvérem követi a szülői példát	4	3	10		17
Igen, én szeretném követni	12	3	1	6	22
Mindketten követjük a szülői példát	2	1	2		5
Nem	15	11	25		51
Nincs testvérem				7	7
Végösszeg	33	18	38	13	102

16. táblázat: Születési sorrend és a szülői példa követése (forrás: saját szerkesztés)

A hipotézisem vizsgálata érdekében, miszerint a fiatalabb testvérekre nagyobb mértékben jellemző az önálló karrier döntés, a kérdőívemben vizsgáltam, hogy hány évesen hozták meg a pályaválasztási döntésüket. A születési sorrend elmélete alapján, azt feltételeztem, hogy a

legfiatalabb gyermekeknek határozott elképzelésük lesz, már egészen kis korban a pályaválasztásukról, hiszen a nagyobb testvérük pályaválasztási folyamatát nyomon követhették, így számukra már több információ fog rendelkezésre állni (17. táblázat). A feltevéssel ellentétben a legfiatalabb gyermekek nagy része, 38 főből 23 fő még nem hozta meg a pályaválasztási döntésüket. A legidősebb gyermekek közül viszont a 33 főből csupán 9 fő az, aki még nem tudja, hogy milyen szakmát szeretne választani, a maradék 24 főből a legtöbben 14 évesen döntöttek el, amely igaz az egész csoportot nézve is, ugyanis a 102 főből a legtöbben, 17 fő esetén ebben a korban határozta el, hogy milyen pályát válasszon, amely kor egybeesik az iskolaváltással, azaz az általános iskola utána a középiskolai tanulmányok megkezdésével.

	Legidősebb gyermek	Középső gyermek	Legfiatalabb gyerek	Egyke vagyok	Végösszeg
6	3,0		1,0		4,0
7	2,0	1,0	2,0	1,0	6,0
8	1,0				1,0
9	1,0		1,0	1,0	3,0
10	2,0	2,0	3,0		7,0
11	1,0		1,0	2,0	4,0
12	2,0	1,0	2,0	1,0	6,0
13	1,0	1,0			2,0
14	7,0	3,0	4,0	3,0	17,0
15	1,0	2,0	1,0		4,0
16	2,0			2,0	4,0
17	1,0				1,0
Még nem döntöttem	9,0	8,0	23,0	3,0	43,0
Végösszeg	33,0	18,0	38,0	13,0	102,0

17. táblázat: Válaszadók életkora a pályaválasztási döntésükkor és születési sorrendjük (forrás: saját szerkesztés)

ÖSSZEGZÉS

Dolgozatomban a testvérkapcsolatok a születési sorrend, valamint a pályaválasztás befolyásoló tényezőire voltam kíváncsi családon belül. A felhasznált irodalomból kiderült, hogy a születési sorrend milyen hatással van mindennapi életünkre például az első szülött vagy egykék hajlamosak a szorongásra, megfelelési kényszerük van a szülők irányába, azonban a későbbiekben felnőtt korukra az elsőszülöttekből és egykékből válnak a legjobb vezetők. A középső gyerekek, akik az idősebb testvérhez túl kicsi, a kisebb testvérhez túl nagy, rá leginkább a konfliktus kerülő szerep jellemző. A legkisebb, aki lázadó, és legkisebbként több figyelmet kap akár a szülőktől akár a testvéreitől. A pályaválasztást, mint a hipotéziseimmel is igazoltam első gyermekként inkább a szülő befolyása alapján hozzuk meg a döntés, azonban, ha második vagy harmadik gyermekként érkezünk a családba ezt a döntést már önállóbban akár a testvér mintájára hozzuk meg. A testvérkapcsolatok esetében is nagyon sok érdekes információt tárt fel előttem a szakirodalom, ami utólag átgondolva már ésszerű tények, mint, hogy a testvérünkkel van a leghosszabb kapcsolatunk és ő ismer bennünket a legjobban. Bizonyos korkülönbségnél már át hárulhat a szülői szerep, amely abban az esetben is bekövetkezhet, ha a szülőnek a kisebb gyermekhez nincs kellő ideje, így az idősebb testvérek veszik át a szerepet. A kutatásom beigazolta mind két hipotézisemet, miszerint az elsőszülött gyermeknél és az egykéknél a szülők pályaválasztási hatása erősebb, mint a kisebb testvéreknél kis korkülönbség esetén. Több kérdés is kiterjedt az első számú hipotézisemre, és a kutatásomban a középiskolások által adott válasz egyértelműen igazolja a felvetésemet. A második hipotézisemmel azt feltételeztem, hogy a kisebb testvérek esetében nagyobb arányban jelenik meg önállóság karrier döntéseiket tekintve, mint az elsőszülött testvérük. A kérdőívek elemzése után melyet online és papírformában is töltöttek ki diákok, egyértelműen beigazolódott a hipotézisem.

A dolgozattal szívesen foglalkoztam, és szívesen olvastam a szakirodalmakat, mert több esetben, ismertem fel a jellemző személyiség jegyeket a gyermekeimben, vagy akár a szűk családi körben is. Azt gondolom, hogy hasznos információkat szereztem a saját életem tekintetében, azonban a hétköznapiakban sokkal inkább odafigyelek a gyermekeim születési sorrend alapján besorolt tulajdonságaira, igényeire. Igyekszem még tudatosabban odafigyelni, hogy a megfelelő nevelést és példát kapják.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Alfred Adler: Emberismeret Gyakorlati individuálpszichológiája, Budapest Göncöl Kiadó, 1997, 147. old.

Badger, J., & Reddy, P. (2009). The Effects of Birth Order on Personality Traits and Feelings of Academic Sibling Rivalry. *Psychology Teaching Review*, 15(1), 45-54.

Bálint Csaba – Duráczky Bálint: Nagycsaládban élő gyermekek iskolai teljesítménye és extrakurrikuláris tevékenységei (2015)

Barlay Mónika Laura – Péley Bernadette: A testvérválsági kérdőív (SRQ-HU) hazai adaptációja (2015)

Borbély-Pecze Tibor Bors: Szakképzés és pályaválasztás – tévutak és lehetőségek (2016)

Kevin Leman: Születési sor(s)rend (2014)

L.Stipkovits Erika: Ölelni és öltre menni (2016)

Olteanu Lucián Líviusz (Drs): A család szerepe a pályaválasztásban (2019)

Szabó Hangya Lilla – Jámbori Szilvia – Gál Zita – Kasik László – Fejes József Balázs: Serdülők és fiatal felnőttek identitása az önértékelés és a társas támogatás függvényében (2019/6)

Dr. Szilágyi Klára: A pályaválasztás szerepe a társadalmi integrációban 19.old (2012)

MELLÉKLET

1. számú melléklet

KÉRDŐÍV

Születési sorrend és a szülők hatása gyermekeik pályaválasztására

Kedves Válaszadó!

Pásztor Márta vagyok a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem hallgatója és először is szeretném megköszönni a rászánt idődet kérdőívem megválaszolására, amellyel nagy segítséget nyújtasz kutatásom elvégzésében.

Kérdőívem célja, hogy megvizsgáljam a szülők befolyásoló hatását gyermekeik karrier tervezésére, mely során számításba veszem a gyermekek születési sorrendjét.

Kérdőívem anonim és kitöltése körülbelül 10 percet vesz igénybe.

Köszönettel,

Pásztor Márta

1. Kitöltő neme

- ☐ Lány
- ☐ Fiú

2. Kitöltő életkora

- ☐ 14
- ☐ 15
- ☐ 16
- ☐ 17
- ☐ 18
- ☐ 19
- ☐ 20

3. Állandó lakhelyed településének jellege?

- ☐ Főváros
- ☐ Megyeszékhely
- ☐ Város
- ☐ Község

4. Tervezed-e a jövőben a továbbtanulást főiskolán/egyetemen?
- ☐ Igen
 - ☐ Nem
5. Jelenleg milyen középiskolai osztályba jársz?
- ☐ 8 osztályos gimnázium
 - ☐ 6 osztályos gimnázium
 - ☐ 4 osztályos gimnázium
 - ☐ Szakképzőiskola
 - ☐ Technikum
6. Édesanyád legmagasabb iskolai végzettsége
- ☐ Legfeljebb 8 általános
 - ☐ Szakmunkásképző
 - ☐ Érettség
 - ☐ Technikum
 - ☐ Főiskola
 - ☐ Egyetem
 - ☐ Nem tudom
7. Édesapád legmagasabb iskolai végzettsége
- ☐ Legfeljebb 8 általános
 - ☐ Szakmunkásképző
 - ☐ Érettség
 - ☐ Technikum
 - ☐ Főiskola
 - ☐ Egyetem
 - ☐ Nem tudom
8. Hányadik szülött vagy a családotdba?
- ☐ Legidősebb gyermek (elsőszülött gyermek)
 - ☐ Legfiatalabb gyerek
 - ☐ Középső gyermek (4 tagú család esetén a 2 és 3 szülött gyermek is középsőnek számít)
 - ☐ Egyke vagyok

(A 8. kérdés esetében, ha az első 3 válasz közül jelöli meg az egyiket, akkor folytatódik a kérdőív a lenti kérdésekkel, ha viszont a 4. választ, azaz „Egyke vagyok”, akkor Pályaválasztással kapcsolatos kérdésekkel folytatódik a kérdőív)

Testvér kapcsolatok

9. Hány testvéred van?

1 2 3 4 5 több mint 5

10. Kérlek add meg, hogy mekkora a testvéreid és közötted lévő korkülönbség

	1. testvér	2. Testvér	3. Testvér	4. Testvér	5. Testvér
Sokkal fiatalabb (több mint 6 év)					
Fiatalabb (1-6 év)					
Ikrek vagyunk					
Idősebb (1-6 év)					
Sokkal idősebb (több mint 6 év)					

11. Kérlek add meg, testvéreid legmagasabb iskolai végzettségét

	1. Testvér	2. Testvér	3. Testvér	4. Testvér	5. Testvér
Jelenleg óvodás					
Jelenleg általános iskolás					
Legfeljebb 8 általános					
Szakmunkásképző					
Érettségi					
Technikum					
Főiskola					
Egyetem					
Nem tudom					

12. Ha van testvéred, az ő iskolaválasztása befolyásolta a döntésed?

	1. Testvér	2. Testvér	3. Testvér	4. Testvér	5. Testvér
Igen					
Nem					

13. Kérlek jelöld meg, hogy a testvéred milyen hatással volt az iskola- pályaválasztásodra

	1. Testvér	2. Testvér	3. Testvér	4. Testvér	5. Testvér
Nem szólt bele a választásomba					
Ellenezte a választásom					
Segített az iskolaválasztásban					
Az ő iskolaválasztása miatt választottam én is ezt az iskolát					

14. Kérlek add meg testvéred/testvéreid nemét

	1. Testvér	2. Testvér	3. Testvér	4. Testvér	5. Testvér
Nő					
Férfi					

15. A testvéreddel való kapcsolatodat, hogyan ítélnéd meg?

- ☐ Baráti
- ☐ Példaképem
- ☐ Példaképe vagyok
- ☐ Rossz a kapcsolat
- ☐ Semmilyen

16. A testvérpárokra jellemző, hogy sokat törődnek egymással, a ti esetetekben, ezt, hogy jellemeznéd?

- ☐ egyáltalán nem
- ☐ alig
- ☐ nagy mértékben

17. Továbbtanulási döntésed meghozatalában a szüleid kinél voltak nagyobb befolyással? *(Több választ is megjelölhető)*
- ☐ Az én esetemben
 - ☐ A fiatalabb testvérem esetében
 - ☐ Az idősebb testvérem esetében
 - ☐ Egyikünkénél sem
 - ☐ Egyforma mértékben
18. Tervezed e Te vagy a testvéred követni a szüleid pályáját/karrierjét?
- ☐ Igen, én szeretném követni
 - ☐ Igen, a testvérem követi a szülői példát
 - ☐ Mindketten követjük a szülői példát
 - ☐ Nem

Pályaválasztással kapcsolatos kérdések

19. Jelöld 1-től 5-ig terjedő skálán, hogy az adott állítás hatással volt-e a középiskola választásodra (1- egyáltalán nem, 5-teljes mértékben) *(Kérlek, karikázd be a választ.)*
- Mert a testvérem is ezt az iskolát választotta 1 2 3 4 5
 - Mert ez az iskola közel van 1 2 3 4 5
 - Mert testvérem ezt javasolta 1 2 3 4 5
 - Mert innen könnyű lesz elhelyezkedni 1 2 3 4 5
 - Mert innen könnyebb lesz tovább tanulni 1 2 3 4 5
 - Mert máshova nem vettek volna fel 1 2 3 4 5
 - Mert itt azzal foglalkozok, ami érdekel 1 2 3 4 5
 - Mert minél hamarabb szakmát akarok szerezni 1 2 3 4 5
 - Mert a tanáraink javasolták 1 2 3 4 5
 - Mert a szüleim ezt javasolták 1 2 3 4 5
20. Egyedül hoztad meg a pályaválasztási döntésed? (Mennyire érzed, hogy nem helyetted döntötték el a pályaválasztásod?) (1 - egyáltalán nem; 5 - teljes mértékben) *(Kérlek, karikázd be a választ.)*
- 1 2 3 4 5
21. Hány éves korodban döntötted el, hogy milyen pályát választasz? *(Kérlek, karikázd be a választ.)*
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 Még nem döntöttem

22. Honnan szerzed a pályaválasztással, továbbtanulással és szakmákkal kapcsolatos információkat?

((Kérlek, jelöld meg a választ, több válaszlehetőség is bejelölhető))

- ☐ Tanároktól
- ☐ Osztályfőnöktől
- ☐ Az iskolai tanácsadótól,
- ☐ Szüleidtől
- ☐ Kisebb testvéredtől
- ☐ Nagyobb testvéredtől
- ☐ Családtól
- ☐ Barátoktól
- ☐ Sajtóból (rádió, TV, újság)
- ☐ Internetről
- ☐ Tájékoztató kiadványokból (szórólap, tájékoztató füzet stb.)
- ☐ Egyetemi tájékoztató rendezvényen, börszén

23. Továbbtanulási döntésed meghozatalában kik töltenek be meghatározó szerepet? (1-egyáltalán nem 5-teljes mértékben) *(Kérlek, karikázd be a választ.)*

- ☐ Barátaim 1 2 3 4 5
- ☐ Tanárait 1 2 3 4 5
- ☐ Testvéreim (ha egyke vagy, kérlek hagyd üresen) 1 2 3 4 5
- ☐ Édesanyám 1 2 3 4 5
- ☐ Édesapám 1 2 3 4 5
- ☐ Önmagam 1 2 3 4 5
- ☐ Párkapcsolat 1 2 3 4 5
- ☐ Egyéb 1 2 3 4 5

24. Egyezett-e a szüleid és a saját elképzelés az iskolaválasztásban? *(Kérlek, jelöld meg a választ.)*

- ☐ igen
- ☐ nem

25. Volt-e olyan szakma, ami többször megjelent a családban? Ha igen, kérlek fejtss ki, hogy melyik családtagodnál. *(Például anya követte a nagymama szakma választását)*

.....
.....

2. számú melléklet

ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat: Válaszadók neme és állandó lakhelyük jellege	21
2. táblázat: Válaszadók iskolatípusa és továbbtanulási szándéka	22
3. táblázat: Édesanya legmagasabb végzettsége és a válaszadók továbbtanulási szándéka.....	23
4. táblázat: Édesapa legmagasabb végzettsége és a válaszadók továbbtanulási szándéka.....	23
5. táblázat: Válaszadók születési sorrendje és továbbtanulási szándékuk.....	23
6. táblázat: Válaszadók születési sorrendje és testvérük száma	23
7. táblázat: Válaszadók születési sorrendje és testvérük közötti korkülönbség	24
8. táblázat: Testvérek közötti korkülönbsége, pályaválasztási befolyásuk és legmagasabb iskolai végzettségük szerint.....	25
9. táblázat: A testvérek pályaválasztási hatása a testvérkapcsolatok és a korkülönbség szerint	26
10. táblázat: Pályaválasztási hatás és testvériviszony	27
11. táblázat: Születési sorrend és szülők pályaválasztási hatása	27
12. táblázat: Születési sorrend és szülők pályaválasztási hatása (skála) (fő)	28
13. táblázat: Válaszadók születési sorrendje és önálló pályaválasztási döntésük (fő)	29
14. táblázat: Középiskola választási szempontok	30
15. táblázat: Továbbtanulási döntésed meghozatalában kik töltenek be meghatározó szerepet?	31
16. táblázat: Születési sorrend és a szülői példa követése.....	31
17. táblázat: Válaszadók életkora a pályaválasztási döntésükkor és születési sorrendjük.....	32

FÜGGELÉKEK

4. sz. függelék – Hallgatói és konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

Alulírott Pásztor Márta, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus, Emberi erőforrás tanácsadó szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Diplomadolgozatomban egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023.04.26.

Hallgató

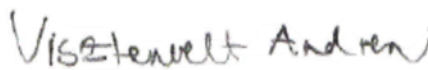
NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023.04.26.

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Pásztor Márta
A Hallgató Neptun kódja: ZBQHW5
A dolgozat címe: A születési sorrend és a szülők hatása gyermekeik pályaválasztására
A megjelenés éve: 2022
A konzulens tanszék neve: Dr. Visztenvelt Andrea, Egyetemi adjunktus, MATE Szent István Campus Gödöllő Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet Humántudományi és Szakképzési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023. év 04. hó 26. nap

Hallgató aláírása

**A DIPLOMADOLGOZAT
TARTALMI KIVONATA**

A születési sorrend és a szülők hatása gyermekeik pályaválasztására

Pásztor Márta

Emberi erőforrás tanácsadó, Mesterképzés, Levelező tagozat

MATE Szent István Campus Gödöllő Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Humántudományi és Szakképzési Tanszék

Belső témavezető: Dr. Visztenvelt Andrea, Egyetemi adjunktus

Dolgozatom témája a szülők hatása a gyermekeik pályaválasztására születési sorrendje alapján. Azért választottam ezt a témát, mert a közvetlen környezetemben nagyon sok testvérpár teljesen eltérő végzettséggel, más-más munkát végez. Mindig is érdekelt ez a téma, hogy egy családon belül, hogy lehet ennyire eltérő érdeklődés a testvérek közt. Mióta én is két kisgyermeknek vagyok az édesanyja, akik még csak kis iskolások, mégis nap mint nap szembesülök vele, hogy ők is teljesen eltérő készségekkel, tulajdonságokkal rendelkeznek.

A felhasznált irodalomból kiderült, hogy a születési sorrend milyen hatással van mindennapi életünkre például az első szülött vagy egykék hajlamosak a szorongásra, megfelelési kényszerük van a szülők irányába, azonban a későbbiekben felnőtt korukra az elsőszülöttekből és egykékből válnak a legjobb vezetők. A középső gyerekek, akik az idősebb testvérhez túl kicsi, a kisebb testvérhez túl nagy, rá leginkább a konfliktus kerülő szerep jellemző. A legkisebb, aki lázadó, és legkisebbként több figyelmet kap akár a szülőktől akár a testvéreitől. A testvércapcsolatok esetében is nagyon sok érdekes információt tárt fel előttem a szakirodalom, ami utólag átgondolva már ésszerű tények, mint, hogy a testvérünkkel van a leghosszabb kapcsolatunk és ő ismer bennünket a legjobban. Bizonyos korkülönbségnél már át hárulhat a szülői szerep, amely abban az esetben is bekövetkezhet, ha a szülőnek a kisebb gyermekhez nincs kellő ideje, így az idősebb testvérek veszik át a szerepet.

Két hipotézist állítottam fel miszerint az elsőszülött gyermeknél és az egykéknél a szülők pályaválasztási hatása erősebb, mint a kisebb testvéreknél kis korkülönbség esetén. A második hipotézisem pedig, a kisebb testvérek esetében nagyobb arányban jelenik meg

önállóság karrier döntéseiket tekintve, mint az elsőszülött testvérük. A vizsgálathoz kérdőíves kutatási módszert végeztem középiskolás diákok közt, melyet online, illetve papírformában is volt lehetőségük kitölteni. A kérdőívem három részből állt össze és 25 kérdést tartalmazott. Az első részben az általános adatokra kérdeztem rá, a minta beazonosítása érdekében. A második részben a testvércapcsolatokra a harmadik részben pedig a pályaválasztási döntésre kérdeztem rá a hipotézisem bizonyítása érdekében. A kutatás során mind két hipotézisem beigazolódott.